

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

О. М. ДАНИЛЬЧУК

**ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.
СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І ДОБА ВІДРОДЖЕННЯ**

Методичні вказівки

Рекомендовано Методичною радою НУК



2026

УДК 82"6542"(076)

Д18

Автор О. М. Данильчук, канд. філол. наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики НУК

Рецензент Н. М. Філіппова, канд. філол. наук, доцент, професор НУК, зав. кафедри прикладної лінгвістики НУК

Рекомендовано Методичною радою НУК

Данильчук О. М.

Д18 Історія зарубіжної літератури. Середньовіччя і доба Відродження : методичні вказівки / О. М. Данильчук. – Миколаїв : НУК, 2026. – 78 с.

Вміщено розподіл навчального часу з урахуванням кредитно-модульної системи. Названі теми змістових модулів, тематика лекційних та практичних занять (до останніх додається перелік художніх текстів для читання, список критичної літератури). Подаються загальні тести для самоконтролю, контрольні питання, список обов'язкових для читання художніх творів з курсу, тематика рефератів, питання до іспиту, таблиці, теоретико-термінологічний матеріал (словник), а також список рекомендованої критичної літератури.

Призначено для студентів-філологів та тих, хто опановує історію зарубіжної літератури самостійно й бажає систематизувати свої знання. Можуть бути використані як під час підготовки до аудиторних занять, так і для самостійного вивчення окремих розділів.

УДК 82"654"(076)

© О. М. Данильчук, 2026

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2026

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Розподіл навчального часу.....	6
Питання для самоконтролю та обов’язкова література.....	10
Практичні заняття.....	17
Загальні тести для самоконтролю.....	23
Контрольні питання. Підготовка до іспиту.....	36
Список обов’язкових для читання художніх творів з курсу.....	51
Теми рефератів.....	53
Питання до заліку.....	55
Теоретико-термінологічний матеріал. Словник.....	57
Список літератури.....	62
Додатки.....	70
Додаток А.....	70
Додаток Б.....	74

ПЕРЕДМОВА

Курс «Історія зарубіжної літератури. Середньовіччя і доба Відродження» має на меті ознайомити студентів із закономірностями розвитку літературного процесу V–XVI століть.

У методичних вказівках розглянуто основні літературні явища Середньовіччя та епохи Відродження в їх органічному історичному зв'язку та взаємопереходах, розкривається естетична основа цих явищ, їхній ідейно-тематичний зміст і поетика, установлюються зв'язки зі світоглядним життям епох.

Мета методичних вказівок – дати студентам для їхнього практичного використання матеріали, необхідні в процесі вивчення творчості поетів та письменників конкретного історико-культурного періоду.

Курс, який читається студентам факультету прикладної лінгвістики протягом другого навчального семестру, складається з двох основних розділів: літератури Середньовіччя та літератури доби Відродження.

У кожному з періодів, дуже великих і складних за своїм історичним змістом, зі свого боку можна виділити окремі етапи:

1. Література періоду розпаду родового ладу і зародження феодалізму.
2. Література епохи розвиненого феодалізму. Народна творчість та її віддзеркалення в письмових пам'ятках.
3. Література епохи розвиненого феодалізму. Рицарська і клерикальна література.
4. Література епохи розвиненого феодалізму. Міська і народна літератури.

5. Відродження в Італії.

6. Гуманізм у Німеччині та Нідерландах. Німецька реформація.

7. Відродження у Франції.

8. Відродження в Іспанії та Португалії.

9. Відродження в Англії.

Ці теми складають основний матеріал пропонованого курсу.

Під час вивчення даного матеріалу особливу увагу приділено аналізу такого прогресивного літературного напрямку, як гуманізм; визначається роль німецької реформації; детально досліджується драматургія (особливо – англійська); слухачі знайомляться з тенденціями літератури бароко (Іспанія).

У зв'язку з великою кількістю тем, деякі з них розглядаються студентами самостійно.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ

II семестр – 2,5 кредити – 5 модулів
36 год лекцій, 18 год практичних робіт,
18 год індивідуальних робіт,
18 год самостійної роботи

I кредит (36 год). Література Середньовіччя

I змістовий модуль

*Література періоду розпаду родового ладу і зародження
феодалізму. Народна творчість та її відображення
у письмових пам'ятках. Героїчний епос*

Лекції

1. Середньовіччя: загальна характеристика 2
2. Кельтський та німецький епоси 2
3. Героїчний епос (французький, німецький, іспанський).. 2

Практичні роботи

1. Героїчний епос. «Пісня про Роланда», «Пісня про
мого Сіда», «Пісня про Нібелунгів» 2

Індивідуальні роботи

1. Кельтський епос 2
2. Відображення німецького епосу в давньогерманській
та англосаксонській літературі..... 2

Самостійні роботи

1. Середньовічна народна поезія і сліди найдавнішої
народної лірики та драми 2
2. Героїчний епос (французький, іспанський та німець-
кий) 2

МКР № 1 2

2 змістовий модуль
Рицарська і клерикальна література.
Міська і народна література

Лекції

1. Давньоскандинавська література. Латиномовна світська література..... 2
2. Лірика трубадурів і труверів. Мінезанг 2
3. Рицарський роман. Сатира й дидактика. Клерикальна, міська і народна література..... 2

Практичні роботи

1. Рицарський роман. «Трістан та Ізольда», «Партсфаль».... 2

Індивідуальні роботи

1. Клерикальна література 2
2. Лірика трубадурів і труверів..... 2

Самостійні роботи

1. Рицарський роман 2
2. Драма..... 2
- МКР № 2..... 2

І кредит (36 год) + 0,5 кредиту (18 год) = 1,5 кредиту (54 год)

Література Відродження

3 змістовий модуль
Відродження в Італії, Німеччині і Нідерландах.
Німецька реформація

Лекції

1. Відродження: загальна характеристика..... 2
2. Данте Аліг'єрі «Нове життя», «Божественна комедія»..... 2
3. Розвиток гуманізму в XIV–XV століттях. Криза гуманізму. Гуманізм у Німеччині і Нідерландах 2

Практичні роботи

1. Данте Аліг'єрі «Нове життя», «Божественна комедія»....2
2. Еразм Роттердамський «Похвала Глупості», «Домашні бесіди» 2

Індивідуальні роботи

1. Феодально-католицька реакція. Торквато Тассо..... 2
2. Література Реформації та бюргерська і народна літератури 2

Самостійні роботи

1. Петрарка і Боккаччо..... 2
- МКР № 3..... 2

4 змістовий модуль

Відродження у Франції, Іспанії та Португалії

Лекції

1. Відродження у Франції. Гурток Маргарити Наваррської. Ф. Рабле. Творчість «Плеяди». Література останньої чверті XVI ст. Відображення релігійних війн у поезії. Вчена література та мемуари Монтеня. Відродження в Іспанії. Сервантес. Іспанське бароко і Кальдерон 2

Практичні роботи

1. Відродження у Франції. Франсуа Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель» 2
2. Відродження в Італії. Н. Макіавеллі «Мандрагора»2
3. Відродження в Іспанії. Сервантес «Дон Кіхот» 2

Індивідуальні роботи

1. Вчена література та мемуари М. Монтеня..... 2
2. Лірика та епос 2

Самостійні роботи

1. Розвиток роману до Сервантеса 2
2. Сервантес «Дон Кіхот»..... 2
- МКР № 4..... 2

*5 змістовий модуль
Відродження в Англії*

Лекції

1. Підготовка Відродження в Англії. Дж. Чосер 2
2. Загальна характеристика англійського Відродження.
Гуманісти. Лірика і поеми XVI ст. 2
3. Розвиток англійської драми до В. Шекспіра. Англій-
ська драма. В. Шекспір 2

Практичні роботи

1. Відродження в Англії. Дж. Чосер «Кентерберійські
оповідання» 2
2. В. Шекспір. Трагедії. Комедії. Хроніки 2

Індивідуальні роботи

1. Розвиток роману 2

Самостійні роботи

1. В. Шекспір. Хроніки 2
 2. Драматурги-сучасники та послідовники В. Шекспіра ... 2
- МКР № 5 2

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ОBOB'ЯЗKOBA ЛІТЕРАТУРА

I кредит (36 год). Література Середньовіччя

I змістовий модуль

*Література періоду розпаду родового ладу і зародження
феодалізму. Народна творчість та її відображення
у письмових пам'ятках.*

Героїчний епос

3. М. 1.1. Середньовіччя: загальна характеристика

1. Назвіть головні історичні умови виникнення літератури Середньовіччя.
2. Які суспільно-політичні події вплинули на розвиток літератури того часу?
3. Визначте періоди літератури Середньовіччя.
4. Як античність впливала на створення нової західно-європейської літератури?

3. М. 1.2. Кельтський та німецький епоси

1. Дайте характеристику періоду розпаду родового устрою.
2. Назвіть джерела кельтського епосу.
3. Які основні цикли складають ірландський епос?
4. Хто такі барди та філіди?
5. Які головні сюжети та герої німецького епосу?
6. Чому образ Беовульфа належить до ідеалів Середньовіччя?

3. М. 1.3. Героїчний епос (французький, іспанський та німецький)

1. Що таке «шансон де жест»?
2. Які головні теми французького епосу?
3. Назвіть історичну основу «Пісні про Роланда».
4. Яка літературна основа іспанського епосу?
5. У чому різниця між французьким та іспанським героїчним епосом?
6. Які особливості стилю «Пісні про Нібелунгів»?
7. Що становить літературну основу твору?

2 змістовий модуль

Рицарська і клерикальна літератури.

Міська і народна літератури

3. М. 2.1. Давньоскандинавська література. Латиномовна світська література

1. Які історичні умови спричинили виникнення давньоскандинавської літератури?
2. Визначте особливості еддичної поезії.
3. Що є основою «Старшої Едди»?
4. Дайте характеристику ісландським прозаїчним сагам.
5. Назвіть особливості латиномовної літератури.
6. Які поети того часу писали латиною?

3. М. 2.2. Лірика трубадурів і труверів. Мінезанг

1. Дайте характеристику рицарству.
2. Коли зазнає розквіту поезія голіардів (вагантів)?
3. Хто такі трубадури?
4. Які особливості стилю трубадурів?
5. Які головні жанрові форми лірики трубадурів?
6. Визначте головні риси провансальської поезії.
7. Назвіть її основні витоки.
8. Що таке мінезанг? Хто такий мінезингер?
9. Які стилі мінезингерів ви знаєте?
10. Що таке «сільська поезія куртуазного стилю»? Хто її найбільш відомий представник?

3. М. 2.3. Рицарський роман. Сатира і дидактика.

Клерикальна, міська і народна література

1. Чому саме у Франції рицарська література мала найбільш закінчену форму?

2. Що таке куртуазія?

3. Які функції рицарської ліричної поезії?

4. Які основні елементи рицарського роману?

5. Назвіть чотири групи рицарських романів і дайте їх характеристику.

6. Які особливості «візантійських романів»?

7. Назвіть та охарактеризуйте групи творів клерикальної літератури.

8. Які історичні умови сприяли розвитку міської літератури?

9. Поясніть значення термінів «фабліо» і «шванки».

10. Наведіть приклади алегорії у «Романі про Лиса».

11. Які головні напрямки дидактики розвиваються у XII–XIII століттях у Франції та Англії?

12. Чим характеризується поезія вагантів?

13. Які особливості жанру балади?

14. Назвіть основні види драми, що розвиваються у XII–XIII століттях.

І кредит (36 год) + 0,5 кредиту (18 год) = 1,5 кредиту (54 год)

Література Відродження

3 змістовий модуль

Відродження в Італії, Німеччині та Нідерландах.

Німецька реформація

3. М. 3.1. Відродження: загальна характеристика

1. Які історичні умови сприяли виникненню Відродження?

2. Чому саме античність мала великий вплив на добу Відродження?

3. Що таке гуманізм?

4. Які його головні етапи в Італії?
5. Що таке «універсальна людина»?
6. У чому полягають особливості поезії Франсуа Війона?

3. М. 3.2. Данте Аліґ'єрі «Нове життя», «Божественна комедія»

1. Чому Данте традиційно вважають поетом перехідного періоду від Середньовіччя до Відродження?
2. Кого вважають попередниками поета?
3. Коли і за яких обставин Данте зустрів Беатріче? Яку роль вона відіграла у його житті і творчості?
4. Доведіть, що «Нове життя» є автобіографічним твором поета.
5. У чому полягає головна ідея «Божественної комедії»?
6. Які особливості її композиції?
7. Назвіть античні та середньовічні джерела поеми.
8. Як автор зображує пекло, чистилище і рай?
9. Наведіть приклади алегорії у творі.
10. Чому «Божественна комедія» є визначальною у творчості Данте?

3. М. 3.3. Розвиток гуманізму в XIV–XVI століттях. Криза гуманізму. Гуманізм у Німеччині та Нідерландах

1. Назвіть основних представників гуманізму XIV–XV століть в Італії.
2. Чому саме Флоренція у XV ст. стає центром гуманізму?
3. Який вплив на літературу того часу мав гурток Лоренцо Медічі?
4. Порівняйте твори Боярдо та Аріосто.
5. У чому полягає криза гуманізму XVI століття в літературі?
6. Охарактеризуйте творчість Торквато Тассо.
7. Які основні жанри комедії того часу?

8. Що таке «вчена комедія» та «комедія дель арте»?
9. Які особливості гуманізму в Німеччині та Нідерландах?
10. Назвіть головну ідею твору Еразма Роттердамського «Похвала Глупості».
11. Які основні напрями розвитку німецької літератури?
12. Як Реформація впливала на німецьку літературу?
13. Охарактеризуйте бюргерську літературу.
14. Про що розповідається в сатирах С. Бранта та Т. Мурнера?
15. Визначте особливості творчості Ганса Сакса.

4 змістовий модуль

Відродження у Франції, Іспанії та Португалії

3. М. 4.1. Відродження у Франції. Гурток Маргарити Наваррської. Ф. Рабле. Творчість «Плеяди».

Література останньої чверті XVI ст. Відображення релігійних війн у поезії. Вчена література та мемуари

М. Монтеня. Відродження в Іспанії та Португалії.

Сервантес. Іспанське бароко і Кальдерон

1. У яких умовах виникло Відродження у Франції?
2. Як Реформація впливала на літературу Франції?
3. Назвіть головні етапи французького Відродження.
4. Дайте характеристику збірці новел Маргарити Наваррської «Гептамерон».
5. Які особливості творчості Клемана Маро і Жана Бонавентури Депер'є?
6. Які головні жанри набули розвитку в XVI столітті у Франції?
7. Які історичні умови сприяли виникненню літературного гуртка «Плеяда»?
8. Дайте характеристику маніфесту «Захист та прославлення французької мови».
9. Які основні періоди творчості П'єра де Ронсара?

10. Як протиставлений давній та новий Рим у творі Жоашена дю Белле «Римські старожитності»?

11. Як розвивалася французька ренесансна трагедія?

12. Дайте характеристику «Досвідам» М. Монтеня.

13. Назвіть особливості Відродження в Іспанії.

14. Які поетичні форми виникли в іспанській літературі того часу?

15. Дайте характеристику поетичним творам Луїса де Камоенса.

16. Чому саме в Іспанії роман набув такого розвитку?

17. Визначте жанрові різновиди роману, характерні для іспанської літератури.

18. Які особливості створення національної іспанської драми?

19. Охарактеризуйте творчість Лопе де Веги.

20. Що таке «комедія плаща та шпаги»?

21. Які основні риси стилю бароко?

22. Доведіть, що Педро Кальдерон де ла Барка є драматургом бароко.

5 змістовий модуль Відродження в Англії

3. М. 5.1. Підготовка Відродження в Англії. Дж. Чосер

1. У якому столітті в політичному й соціальному житті Англії спостерігаються масштабні зрушення?

2. Коли в Англії починає складатися письмова форма національної літературної мови?

3. Як характеризується англійська література цього періоду?

4. Які особливості творчості Дж. Чосера як головного представника Передвідродження в Англії?

5. Доведіть, що саме «Кентерберійські оповідання» Дж. Чосера підбивають підсумок його літературної діяльності.

3. М. 5.2. Загальна характеристика англійського Відродження. Гуманісти. Лірика та поеми XVI століття

1. Дайте загальну характеристику англійського Відродження.
2. Доведіть, що Томас Мор є письменником-гуманістом.
3. Які соціальні причини змусили автора написати твір «Утопія»?
4. Дайте аналіз творчості Френсіса Бекона.
5. Окресліть основні риси поезії Томаса Вайта і Генрі Говарда.
6. Охарактеризуйте творчість Едмунда Спенсера.
7. Які особливості розвитку англійського роману Відродження?

3. М. 5.3. Розвиток англійської драми до В. Шекспіра.

Англійська драма. В. Шекспір

1. Як розвивався театр англійського Відродження?
2. Які специфічні умови розвитку англійської драматургії до В. Шекспіра?
3. Що таке інтерлюдія?
4. Які головні різновиди драми набули розвитку в англійській літературі?
5. Чому Томас Кід вважається засновником жанру «кривавої» трагедії?
6. Які особливості творчості попередників В. Шекспіра (К. Марло, Р. Гріна) та його сучасників і послідовників (Б. Джонсона, Т. Гейвуда, Д. Флетчера, Ф. Бомонта, Д. Форда)?

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

I кредит (36 год). Література Середньовіччя

I змістовий модуль

Література періоду розпаду родового ладу і зародження феодалізму. Народна творчість та її відображення у письмових пам'ятках.

Героїчний епос

З. М. 1.1. Героїчний епос. «Пісня про Роланда», «Пісня про мого Сіда», «Пісня про Нібелунгів»

План

- I. Французький героїчний епос. «Пісня про Роланда».
 1. Сюжет поеми, його історична основа.
 2. Основні теми в поемі.
 3. Засоби психологічного протиставлення (Роланд – Олів'єр, Роланд – Ґанелон).
 4. Особливості стилю і художньої форми.
 - II. Іспанський героїчний епос. «Пісня про мого Сіда».
 1. Сюжет поеми та його історична основа.
 2. Особливості композиції.
 3. Основні відмінності іспанського епосу від французького.
 - III. Німецький героїчний епос. «Пісня про Нібелунгів».
 1. Літературна основа поеми.
 2. Сюжет і структура.
 3. Особливості художнього стилю і зображення героїв.
- Література: «Пісня про Роланда», «Пісня про мого Сіда», «Пісня про Нібелунгів» (див. літературу до лекції).*

2 змістовий модуль
Рицарська і клерикальна літератури.
Міська і народна літератури

**3. М. 2.1. Рицарський роман. «Трістан та Ізольда»,
«Партсфаль»**

План

- I. Особливості жанру рицарського роману.
 1. Основні елементи.
 2. Події та епоха.
 3. Стил ь і техніка.
 4. Особливості сюжету.
 - II. Джерела французького рицарського роману.
 - III. Основні групи романів.
 1. Бретонські ле.
 2. Цикл романів про Трістана та Ізольду.
 3. Артуровські романи.
 4. Романи про Св. Грааль.
 - IV. Візантійські романи як особливе явище в рицарському романі «Окасен і Ніколет».
- Література:* «Трістан та Ізольда», «Партсфаль», Артуровські романи, романи про Св. Грааль, «Окасен і Ніколет» (див. літературу до лекції).

I кредит (36 год) + 0,5 кредиту (18 год) = 1,5 кредиту (54 год)

Література Відродження

3 змістовий модуль
Відродження в Італії, Німеччині та Нідерландах.
Німецька реформація.

**3. М. 3.1. Данте «Нове життя»,
«Божественна комедія»**

План

- I. Данте Аліг'єрі – поет перехідного часу від Середньовіччя до Ренесансу.
 1. Біографія.

2. Попередники Данте, їхній вплив на його поетичну творчість.

3. «Нове життя» як автобіографічна повість.

II. «Божественна комедія».

1. Композиція поеми.

2. Сюжет.

3. Символіка числа та кольору.

4. Античні й середньовічні джерела твору.

5. Зображення пекла, чистилища та раю.

6. Фантазія та реальність у поемі.

7. Моральна алегорія.

8. Особливості жанру та стилю.

Література: Данте «Нове життя», «Божественна комедія».

3. М. 3.2. Еразм Роттердамський «Похвала Глупості», «Домашні бесіди»

План

I. Особливості гуманізму в Нідерландах.

II. Творчість Еразма Роттердамського.

1. Біографія.

2. «Домашні бесіди» як сатиричне зображення сучасного життя.

3. «Похвала Глупості» – безсмертна сатира великого вченого гуманіста:

а) наслідування літературних традицій античності та середньовіччя;

б) сюжет твору;

в) особливості композиції;

г) образ Глупості;

д) прийоми сатири у творі;

е) ідейний задум автора.

Література: Е. Роттердамський «Похвала Глупості»,
«Домашні бесіди».

4 змістовий модуль

Відродження у Франції, Італії та Іспанії

3. М. 4.1. Відродження у Франції. Франсуа Рабле

План

I. Біографія Франсуа Рабле.

II. Роман «Гаргантюа і Пантагрюель» як найбільш демократичний твір французького Відродження.

1. Джерела роману.

2. Фабула та композиція.

3. Прийоми гротеску та гумору в романі.

4. Особливості мови та стилю.

5. Характеристика головних персонажів.

6. Критика Середньовіччя і ставлення до схоластичної науки та релігії.

7. Утопічні елементи у філософії Рабле.

III. Праця Ф. Рабле у вітчизняному літературознавстві (концепція «сміхової культури» у М. Бахтіна).

Література: Ф. Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель», М. Бахтін «Сміхова культура».

3. М. 4.2. Відродження в Італії

План

I. Романічний епос Торквато Тассо та Людовіко Аріосто.

II. Лірика італійського Відродження.

III. Драматургія Ніколо Макіавеллі та італійська народна комедія масок.

1. Особливості прозаїчної творчості Н. Макіавеллі.

2. Історичні праці Н. Макіавеллі.

3. «Мандрагора» як зразок комедії характерів в італійській літературі XVI століття.

4. Особливості «вченої комедії» та комедії масок.

5. Головні риси «комедії дель арте».

Література: Н. Макіавеллі «Мандрагора», С. Моем «Ніколо Макіавеллі».

3. М. 4.3. Відродження в Іспанії. Мігель де Сервантес Сааведра

План

I. Особливості розвитку іспанського роману Відродження до Сервантеса.

II. Творчість Сервантеса.

III. «Дон Кіхот» як підсумок творчої діяльності Сервантеса.

1. «Дон Кіхот» як пародія на лицарські романи.

2. Сюжет та композиція роману.

3. Головні персонажі та їхня характеристика (Дон Кіхот, Санчо Панса).

4. Гуманістичні ідеали, відображені в романі.

5. Особливості стилю і мови.

6. Проблематика роману і відображення Сервантесом сучасності.

Література: Мігель де Сервантес Сааведра «Дон Кіхот».

5 змістовий модуль Відродження в Англії

3. М. 5.1. Відродження в Англії.

Джеффри Чосер «Кентерберійські оповідання»

План

I. Особливості виникнення Відродження в Англії. Передвідродження.

II. Джеффри Чосер як видатний письменник англійського середньовіччя.

1. Біографічні дані.

2. «Кентерберійські оповідання» як підсумок його літературної діяльності:

а) сюжет і композиція;

б) роль прологу в поемі;

в) особливості зображення персонажів;

г) джерела сюжетів в оповіданнях Дж. Чосера;

д) тематика «Кентерберійських оповідань».

Література: Дж. Чосер «Кентерберійські оповідання».

З. М. 5.2. Вільям Шекспір. Трагедії. Комедії. Хроніки

План

I. Творчість В. Шекспіра та її періодизація.

II. Ранні твори В. Шекспіра (поеми і сонети, «Комедія помилок») та проблема творчого засвоєння ним матеріалу античності.

III. «Великі трагедії» та хроніки В. Шекспіра.

Література: В. Шекспір «Гамлет», «Макбет», «Король Лір», «Ромео і Джульєтта», «Приборкування норовливої», «Сон літньої ночі», «Хроніки».

ЗАГАЛЬНІ ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

МКР № 1

*Література періоду розпаду родового ладу і зародження
феодалізму. Народна творчість та її відображення
у письмових пам'ятках.*

Героїчний епос

Ознайомчо-орієнтаційний рівень

Обведіть літеру правильної відповіді. За кожну правильну відповідь ви отримаєте по 0,4 бала. Максимальна кількість балів – 4.

1. Початком Середньовіччя прийнято вважати час, коли:

А виникає головний філософський принцип – антропоцентризм, відповідно до якого людина є центром і вищою метою світобудови;

В італійські купці стали здійснювати далекі торговельні експедиції; було зроблено низку географічних відкриттів, винайшли друкарство, відбулося витиснення ремісничого господарства мануфактурами;

С італійські художники почали творчо використовувати античну спадщину і спробували відродити у своєму мистецтві образ прекрасної гармонійно розвиненої людини;

Д відбулося падіння Римської імперії в результаті численних повстань рабів і виступів плебсу.

2. Хуглари – це народні співаки:

А Іспанії;

С Німеччини;

В Ірландії;

Д Франції.

3. У літературі Середньовіччя виникли такі жанри, як:
А трагедія, комедія; **С** новела, оповідання;
В сонет, мадригал; **Д** памфлет, драма.
4. Дві специфічні особливості мистецтва Середньовіччя – це:
А різноманіття жанрів і контамінація сюжетів;
В статичність зображення образів і однолінійний сюжет;
С анонімність і наявність так званих «бродячих сюжетів»;
Д авторство та різноманіття сюжетів.
5. Провідний жанр Середньовічної літератури – це:
А епічна поема; **С** лірична поезія;
В міщанська драма; **Д** авантюрний роман.
6. Жонглери – це народні співаки:
А Іспанії; **С** Франції;
В Ірландії; **Д** Німеччини.
7. Сід з однойменної героїчної пісні за національністю є:
А ірландцем; **С** німцем;
В іспанцем; **Д** французом.
8. Скільки років тривала війна Карла Великого з «невірними сарацинами»?
А два; **С** тридцять;
В сім; **Д** сто.
9. Карл у «Пісні про Роланда» персоніфікує собою:
А феодальне свавілля та егоїзм;
В єдність Франції і втілення національних інтересів;
С слабкість країни та її готовність капітулювати перед незліченними полчищами мусульман;
Д байдужість до долі своїх вірогідданих.
10. Руй Діас де Бівар – справжнє ім'я:
А Зигфріда; **С** Сіда;
В Роланда; **Д** Гунтера.

Понятійно-аналітичний рівень

Закінчіть висловлення. За кожен правильну відповідь ви отримаєте по 0,4 бала. Максимальна кількість балів – 4.

1. Початком середньовічної історії слід вважати час ...
2. Завершення Середньовіччя почалося ...
3. Середньовіччя характеризувалося такими рисами, як ...
4. У середині століття існували такі жанри, як ...
5. Дві характерні риси середньовічних літературних пам'яток ...
6. Провідний жанр Середньовічної літератури ...
7. «Пісня про Роланда» – це ... героїчний епос ...
8. Умираючи на полі бою, Роланд прикриває тілом свою військову зброю, лягає обличчям до ворогів, щоб Карл міг сказати своїй дружині ...
9. Роланд – герой численних пісень про діяння, що виконувалися народними співаками, яких іменували ...
10. Основна риса, що характеризує Роланда й Сіда ...

Продуктивно-синтетичний рівень

Дайте відповідь на питання та обґрунтуйте її. За кожен повну відповідь ви отримаєте по 1 балу. Максимальна кількість балів – 2.

1. Літературна основа поеми «Пісня про Нібелунгів».
2. Особливості композиції «Пісні про Сіда».

Понятійно-аналітичний рівень

1. ... 476 р., коли відбулося остаточне падіння Римської імперії.

2. ... із середини XIV ст. в Італії, на початку XVI ст. у Франції, з кінця XVI століття в Іспанії та Англії.

3. ... пануванням християнської релігії, аскетизмом, руйнуванням античних пам'яток та забуттям гуманістичних ідей в ім'я релігійної догми.

4. ... роман, сонет, балада, мадригал, канцона та інші.
5. ... анонімність та наявність «бродячих» сюжетів.
6. ... епічні поеми.
7. ... французький ...
8. ... граф Роланд загинув, але переміг.
9. ... жонглери.
10. ... вірність монарху.

Правильні відповіді:

Ознайомчо-орієнтаційний рівень

1. D. 2. A. 3. B. 4. C. 5. A. 6. C. 7. B. 8. B. 9. B. 10. C.

МКР № 2

Рицарська і клерикальна літератури.

Міська і народна літератури

Ознайомчо-орієнтаційний рівень

Обведіть літеру правильної відповіді. За кожну правильну відповідь ви отримаєте по 0,4 бала. Максимальна кількість балів – 4.

1. Коли з'являється у літературі Середньовіччя роман?

A у XII столітті; **C** у XIV столітті;

B у XIII столітті; **D** у XV столітті.

2. У рицарському романі головний герой воює:

A за короля;

B за батьківщину;

C за свої переконання і принципи;

D заради слави, яка йому необхідна, аби завоювати серце Прекрасної Дами, на честь якої він здійснює безліч подвигів.

3. Шванки – це:

A короткі гумористичні оповідання, віршовані або прозаїчні, у яких розповідається про ловкачів, шахраїв;

B комічні дії, у яких зображуються невірні дружини, мнимі сліпі, що просять милостиню, пройдисвіти – адвокати, скупі старі й закохані вітрогони;

С драма з благополучним фіналом, у якій небесні сили втручалися в долю грішника й рятували його;

Д вистави, що розігрувалися на міській площі, дійство про гріхопадіння Адама і Єви або зображення хресного шляху Ісуса Христа.

4. Куртуазний – у перекладі з французької означає:

А «новий», «прекрасний», «ідеальний», «привабливий»;

В «ніжний», «тендітний», «шляхетний», «благородний»;

С «придворний», «ідеальний», «піднесений», «витончений»;

Д «звабливий», «інтригуючий», «галантний», «спокусливий».

5. Куртуазна любов:

А завжди була взаємною;

В рідко захоплювала пристрастю обох закоханих;

С часто приводила закоханих до шлюбу;

Д найчастіше за все була позашлюбною.

6. Міська культура певною мірою базувалася на:

А героїчному епосі; **С** народних сказаннях;

В карнавальних традиціях; **Д** лицарських романах.

7. Трубадур – з французької перекладається як:

А «придворний», «ідеальний»; **С** «шукати», «знаходити»;

В «співак», «післяр»; **Д** «сурмач».

8. Комічна дія, у якій зображуються невірні дружини, мнимі сліпі, що просять милостиню, скупі старі й закохані вітрогони, називається:

А міраклъ; **С** фарс;

В містерія; **Д** фабльо.

9. Драма з благополучним фіналом, у якій небесні сили втручалися в долю грішника й рятували його, це:

А фабліо; **С** міраклъ;

В фарс; **Д** містерія.

10. Мінезінгер – це:

А народний співак у Франції;

В автор рицарських романів, який створював цікаві казки про нескінченні пригоди лицаря;

С автор рицарської лірики;

Д куртуазний поет, побудова вірша якого відрізнялася вигадливим римуванням.

Понятійно-аналітичний рівень

Дайте відповіді на питання. За кожну правильну відповідь ви отримаєте по 1 балу. Максимальна кількість балів – 2.

1. Коли й на основі чого формувалася бюргерська культура?

2. Чим характеризувався романський стиль архітектури?

Продуктивно-синтетичний рівень

Дайте відповідь на питання та обґрунтуйте її. За кожну повну відповідь ви отримаєте по 2 бали. Максимальна кількість балів – 4.

1. Що є джерелом французького рицарського роману?

2. Чи погоджуєтесь ви з думкою про те, що героїчний епос зорієнтований на слухача-воїна, а рицарський роман адресований дамі?

Правильні відповіді:

1. А. 2. D. 3. А. 4. С. 5. D. 6. В. 7. С. 8. С. 9. С. 10. С.

МКР № 3

Відродження в Італії, Німеччині та Нідерландах

Ознайомчо-орієнтаційний рівень

Обведіть літеру правильної відповіді. За кожну правильну відповідь ви отримаєте по 0,4 бала. Максимальна кількість балів – 4.

1. Коли італійські поети й художники звернули свою увагу на античну спадщину і спробували відродити у своєму мистецтві образ прекрасної гармонійно розвинутої людини?

- | | |
|---------------------------|--------------------------|
| А з XII століття; | С з XIV століття; |
| В з XIII століття; | Д з XV століття. |

2. Принциповою відмінністю ренесансного мистецтва від середньовічного стало:

- А** втілення божественної сутності буття;
В втілення людської сутності буття;
С зневажання античних пам'яток;
Д філософське осмислення життя.

3. Головним жанром доби Відродження є:

- | | |
|-----------------|------------------|
| А ода; | С гімн; |
| В сонет; | Д елегія. |

4. Кому належать слова: *«Хіба не любов править світом»*?

- | | |
|--------------------|--------------------|
| А Данте; | С Боккаччо; |
| В Петрарці; | Д Шекспіру. |

5. Хто автор «Книги пісень»?

- | | |
|--------------------|--------------------------|
| А Петрарка; | С Ронсар; |
| В Данте; | Д Лоренцо Медічі. |

6. До «Книги пісень» увійшли:

- | | |
|---------------------|---------------------|
| А 25 канцон; | С 35 канцон; |
| В 29 канцон; | Д 40 канцон. |

7. Хто є автором «Декамерона»?

- | | |
|-------------------|--------------------|
| А Боярдо; | С Війон; |
| В Аріосто; | Д Боккаччо. |

A Боккаччо;
B Роттердамський;
C Данте;
D Петрарка.

A у кінці XIV;
B на початку XV;
C у середині XV;
D у кінці XVI.

A Данте;
B Петраркою;
C Лоренцо Медічі;
D Ронсаром.

1. Чому прийнято вважати, що драматичні жанри стали виникати в добу Відродження, адже вони існували ще за часів античності?

3. Що вам відомо про творчість Ф. Війона?

Дайте відповідь на питання та обґрунтуйте її. За кожну повну відповідь ви отримаєте по 1,5 бала. Максимальна кількість балів – 4,5.

2. Розкрийте питання тематики і проблематики роману «Декамерон».

3. Чому «Похвала Глупості» Роттердамського є безсмертною сатирою письменника на сучасне йому життя? Який характер мають взаємовідносини автора зі своєю героїнею?

1. C. 2. B. 3. B. 4. B. 5. A. 6. B. 7. D. 8. B. 9. C. 10. A.

МКР № 4

Відродження у Франції, Іспанії та Португалії

Ознайомчо-орієнтаційний рівень

Обведіть літеру правильної відповіді. За кожен правильну відповідь ви отримаєте по 0,4 бала. Максимальна кількість балів – 4.

1. Хто автор «Гептамерона»?

A Боккаччо; **C** Рабле;

B Маргарита Наваррська; **D** Сервантес.

2. Ким був батько Мігеля де Сервантеса?

A священиком; **C** актором;

B провінційним лікарем; **D** письменником.

3. Кого називали Манко («однорукий»)?

A Кальдерона; **C** Рабле;

B Сервантеса; **D** Лопе де Вега.

4. Для рішення якого актуального завдання була задумана Сервантесом книга «Дон Кіхот»?

A написати пародію на середньовічні лицарські романи, яких було в Іспанії багато, і всі вони були абсолютно відірвані від життя;

B висміяти людей, схожих на Дон Кіхота;

C звернути увагу на таких людей, як Дон Кіхот та Санчо Панса;

D зневажити боягузтво Санчо Панси.

5. Де відбувалася посвята в лицарі Санчо Панси?

A у корчмі; **C** у будинку Санчо Панси;

B у дорозі; **D** біля вітряних млинів.

6. Хто є автором «Стійкого принца», «Кохання після смерті»?

A Рабле; **C** Кальдерон;

B Лопе де Вега; **D** Сервантес.

7. Якою була кличка коня Дон Кіхота?

A Гнідий; **C** Росинант;

B Фру; **D** Вітерець.

8. Коли Санчо прозвав Дон Кіхота з Ламанчі лицарем сумного образу?

А після їх пригоди з мертвим тілом;

В коли побачив, що Дон Кіхот сумує за своєю коханою;

С коли зрозумів, що Дон Кіхот божевільний;

Д коли сам закохався.

9. Коли читач уперше мав можливість ознайомитися зі змістом другої частини роману «Вигадливий гідальго Дон Кіхот Ламанчський» Сервантеса?

А у 1615 році;

С у 1633 році;

В у 1625 році;

Д у 1634 році.

10. Хто є автором роману «Галатея» та трагедії «Нумансія»?

А Сервантес;

С Кальдерон;

В Рабле;

Д Лопе де Вега.

Понятійно-аналітичний рівень

Дайте відповідь на питання. За кожну повну відповідь ви отримаєте по 2 бали. Максимальна кількість балів – 6.

1. Охарактеризуйте літературу останньої чверті XVI століття. Як релігійні війни відобразились у поезії? Що власне вченій літературі й мемуарам М. Монтеня?

2. Визначте жанрово-стилістичну своєрідність роману Ф. Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель» та риси народної сміхової культури Середньовіччя. Які особливості мови письменника? Як автор використовує прийоми гротеску та гумору в романі?

3. Назвіть головних персонажів роману Мігеля де Сервантеса «Дон Кіхот» та охарактеризуйте їх.

Продуктивно-синтетичний рівень

Дайте відповідь на одне із запропонованих питань та обґрунтуйте її. За повну відповідь на одне питання ви отримаєте 5 балів, які не складатимуть загальної кількості балів

МКР, проте можуть корегувати вашу оцінку на краще. Максимальна кількість балів за це завдання – 5.

1. Чим вразив мене образ Дон Кіхота з однойменного роману Мігеля де Сервантеса?

2. Єдність та протиріччя головних персонажів роману «Дон Кіхот» Мігеля де Сервантеса.

3. Кальдерон і його п'єси. Чому іспанцям слід пишатися своїм земляком?

4. Ронсар – один з величних співаків земного кохання.

5. Комедії «плаща і шпаги» Лопе де Вега. Головні образи комедій.

Правильні відповіді:

1. В. 2. В. 3. В. 4. А. 5. А. 6. С. 7. С. 8. А. 9. А. 10. А.

МКР № 5

Відродження в Англії

Ознайомчо-орієнтаційний рівень

Обведіть літеру правильної відповіді. За кожную правильну відповідь ви отримаєте по 0,4 бала. Максимальна кількість балів – 4.

1. До якого періоду творчості В. Шекспіра належить його трагедія «Гамлет»?

А першого;

С третього;

В другого;

Д четвертого.

2. У якій комедії В. Шекспір розповідає про іншу, ніж наша, реальність, у якій хазяйнують чарівні сили, феї та ельфи?

А «Дванадцята ніч»;

С «Приборкування норавливої»;

В «Багато галасу з нічого»; **Д** «Сон літньої ночі».

3. «Книжка герцогині», «Рада птахів», «Троїл і Крезидда», «Легенда про славних жінок» – ці твори належать:

А Ф. Бекону;

С Дж. Чосеру;

В Т. Мору;

Д В. Шекспіру.

4. Ким був Привід у трагедії «Гамлет»?
А англійським королем; С братом королеви Гертруди;
В батьком Гамлета; Д братом Гамлета.
5. У готелі Гаррі Бейлі зібрався гурт прочан, які пряму-
ють до міста Кентербері. Їх загальна кількість складає:
А 15 чоловік; С 29 чоловік;
В 17 чоловік; Д 35 чоловік.
6. Якою була версія смерті короля у трагедії В. Шекспіра
«Гамлет»?
А він загинув у бою; С він випив отруту;
В його вкусила змія; Д він зник безвісти.
7. Хто автор «Утопії»?
А Ф. Бекон; С Дж. Чосер;
В Т. Мор; Д В. Шекспір.
8. Який античний цикл згадується у трагедії «Гамлет»?
А фіванський;
В троянський.
9. Кому належать ці поетичні рядки?
*«Її очей до сонця не рівняти,
Корал ніжніший за її уста;
Не білосніжні плеч її овали,
Мов з дроту чорного, коса густа»?*
А Петрарці; С Ронсару;
В Данте; Д Шекспіру.
10. Трагічний конфлікт між офіційним статусом і при-
родною сутністю людини розкривається в трагедії В. Шек-
спіра:
А «Гамлет»; С «Отелло»;
В «Ромео і Джульєтта»; Д «Король Лір».

Понятійно-аналітичний рівень

Дайте відповідь на питання. За кожну повну відповідь ви отримаєте по 2 бали. Максимальна кількість балів – 6.

1. Охарактеризуйте перший етап творчості В. Шекспіра.

2. «Кентерберійські оповідання» як підсумок літературної діяльності Дж. Чосера. Джерела сюжетів та тематика твору.

3. У чому полягає суть шекспірівського питання?

Продуктивно-синтетичний рівень

Дайте відповідь на одне із запропонованих питань та обґрунтуйте її. За повну відповідь на одне питання ви отримуєте 5 балів, які не складатимуть загальної кількості балів МКР, проте можуть корегувати вашу оцінку на краще. Максимальна кількість балів за це завдання становитиме 5.

1. Проаналізуйте поетику драматургії В. Шекспіра як віддзеркалення протиріч доби Відродження.

2. Чому образ Гамлета став вічним?

3. У чому полягають риси подібності та відмінні між збірниками оповідань Дж. Боккаччо і Дж. Чосера?

4. «Державців монументи мармурові переживе могутній рядок ...» (Шекспір).

5. Кохання чи закоханість? Образи Ромео і Джульєтти з однойменної трагедії В. Шекспіра.

Правильні відповіді:

1. В. 2. D. 3. С. 4. В. 5. С. 6. В. 7. А. 8. В. 9. D. 10. А.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ. ПІДГОТОВКА ДО ІСПИТУ

Середньовіччя: загальна характеристика

1. Які століття охоплює період Середньовіччя?
2. Що слід вважати початком середньовічної історії та її завершенням?
3. Чим характеризується доба Середньовіччя?
4. Коли християнство стає державною релігією?
5. Які літературні жанри виникли в Середні віки? Який жанр слід вважати провідним? Чому?
6. Назвіть дві основні риси середньовічного мистецтва.
7. Які відкриття та винаходи були здійснені в Середні віки?

Французький героїчний епос. «Пісня про Роланда»

1. Яку роль відіграє васал у житті свого сюзерена? Доведіть це на прикладі героїв «Пісні про Роланда».
2. Що таке «*chansons de geste*»?
3. Хто такі жонглери?
4. Які історичні події покладені в основу сюжету «Пісні про Роланда»? Як вони переосмислені автором?
5. Визначте провідну тему та ідею твору.

Іспанський героїчний епос. «Пісня про Сіда»

1. Як називають народних співаків в Іспанії?
2. Хто такий Сід? Що означає його ім'я?
3. У чому полягає основний обов'язок головного героя? Чим Сід відрізняється від Роланда?
4. У чому своєрідність зображення головного персонажа?

5. Про що розповідає цикл «Романсеро»?
6. Дайте визначення епосу.
7. Який портрет лицаря втілений в епічних сказаннях?

Німецький героїчний епос. «Пісня про Нібелунгів»

1. Звідки походить сюжет «Пісні про Нібелунгів»? Які реальні історичні події він відбиває?
2. Чим схожі та чим відрізняються події, зображені у «Старшій Едді» та «Пісні про Нібелунгів»? Які події вплинули на тему німецького героїчного епосу?
3. З чого починається трагедія всіх нібелунгів?
4. Що означає ім'я «Зигфрід»? Де він народився?
5. Що втілює у собі його образ? У чому полягає його основна відмінність від Роланда і Сіда?
6. Передайте зміст сюжету пісні.
7. Що становить тему та ідею твору? У чому полягає пафос середньовічних епічних сказань?

Кельтський та німецький епоси. Латинська проза

1. Які народи називають кельтами? Коли і за яких умов формувався ірландський героїчний епос? Хто був хранителем ірландської поетичної спадщини? Хто такі друїди, барди, філіди?
2. Хто є головним героєм уладського циклу ірландського епосу? Що втілює у собі цей образ?
3. Що означає слово «руна»? Де використовували рунічне письмо? На основі чого виникають сюжети давньогерманського епосу? Що він прославляє? Доведіть це на прикладі англосаксонської поеми «Беовульф».
4. Звідки виникла назва збірки пісень «Едда»? Надайте картину скандинавської міфології, що представлено в ній. Що ви знаєте про старшу і молодшу «Едди»? Чим вони різняться?
5. До якого часу існувала латиномовна світська поетична література? Що вам відомо про пізньолатинських

письменників V ст. Седулія, Аполлінарія Сідонія, Марципана Капелла, Боеція та Венанція Фортуната?

6. Хто і коли спробував відродити латинську поезію? Які заходи для цього були вжиті?

7. Що становить собою світська латинська проза? Назвіть її представників.

Клерикальна література

1. Яка література дістала назву «клерикальна»? Коли вона виникла?

2. Назвіть три основні групи життів святих. До якого століття належить віршоване «Життя св. Олексія»? У чому полягає основна думка цього твору?

3. Хто такі Боніфацій (VIII ст.) та Колумбан (VI–VII ст.) та яку роль вони відіграли у розповсюдженні християнства?

4. Що ви знаєте про галльського святого Германа (V ст.)?

5. Коли виникають оповідання про чудеса, здійснені Богоматір'ю? У чому полягає головна ідея цих творів?

6. Поясніть значення слова «есхатологічний». Назвіть есхатологічні сказання, що з'явилися у середньовічній літературі.

7. Прокоментуйте моральну дидактику, представлену проповідями, поемами про страшний суд. До чого вони закликають?

Сатира і дидактика

1. Що стало причиною інтенсивного руху політичного, суспільного та розумового життя більшості країн Західної Європи у XIII столітті? Як релігійно-філософська думка цієї пори знайшла своє відображення в роботі «Сума богослов'я» Фоми Аквінського?

2. Поясніть значення слів «вагант», «голіард», «мейстерзингер». Які за характером пісні складають поезію цих авторів?

3. Розкажіть про останній жанр середньовічного театру, що набув розвитку в Англії та Франції в XV столітті. Які дві групи п'єс моралізаторського характеру ви знаєте? Охарактеризуйте їх.

Рицарський роман. Лірика трубадурів і труверів

1. Коли з'являється рицарський роман? Хто є його головним героєм?

2. Чим рицарський роман відрізняється від героїчного епосу?

3. Назвіть цикли рицарських романів та окресліть їх тематику.

4. Що таке «куртуазія»? Охарактеризуйте, які риси властиві куртуазному кохання.

5. Хто такі трубадури, трувери? Визначте походження цих слів.

6. Що стало джерелом для виникнення романів про пригоди лицарів круглого столу при дворі короля Артура?

7. Що стало осередком світського життя в період розквіту рицарського роману і куртуазної лірики?

8. Коли і в якому стилі почали споруджуватися християнські храми? Як характеризуються романський та готичний стилі?

Бюргерство

1. Хто такі бюргери? Коли і за яких умов виникає бюргерська література?

2. Що стало основою для формування міської культури?

3. У чому, на думку М. М. Бахтіна, полягає вплив карнавального світовідчуття на бачення та мислення людини середньовіччя?

4. Охарактеризуйте поняття «сміхова література».

5. У чому полягає особливість драматургічних жанрів Середньовіччя? Яку драму називають літургійною, а яку – напівлітургійною?

6. Дайте визначення таким літературним жанрам, як містерія, фарс, міраклъ, фабліо і шванки.

7. Коли і за яких умов з'являється «Роман про Лиса»? У чому полягає головна ідея цього твору?

Франсуа Війон

1. Що вам відомо про дитячі та юнацькі роки Франсуа Війона?

2. Коли автор створив свою «Баладу повішених»? Розкрийте зміст цього твору.

3. Охарактеризуйте образ ліричного героя у «Малому заповіті».

4. Які події в житті поета передували появі його віршованої книги «Великий заповіт»? Чому ліричний герой змінив свій погляд на світ?

5. Визначте основні теми та ідеї «Малого» і «Великого» заповітів.

Загальна характеристика доби Відродження

1. Звідки походить термін «Відродження» («Ренесанс»)? Хто і коли ввів у науковий обіг поняття «епоха Відродження»?

2. Чим мистецтво Ренесансу відрізняється від мистецтва Середньовіччя? У чому полягає головний філософський принцип доби Відродження?

3. Хто такі «гуманісти»? Які ідеї вони проголошували?

4. Якого характеру набувають відносини Людини з Богом у добу Ренесансу?

5. Розкрийте питання періодизації літератури даного періоду.

6. Чому, на вашу думку, саме жанри портрета та ліричного вірша з'явилися першими у мистецтві та літературі доби Відродження?

7. У чому полягає своєрідність жанру роману цього часу? Чим він відрізняється від роману доби Середньовіччя?

Данте Аліґ'єрі

1. Назвіть рік і місце народження Данте Аліґ'єрі. Яка подія стала визначальною в духовному житті поета?
2. Де і коли вперше він розповів про своє кохання до Беатріче? Що означає ім'я дівчини?
3. У чому полягає своєрідність проблематики і поетики «Нового життя» Данте?
4. Визначте головну тему та ідею «Божественної комедії». Доведіть, що автор є поетом перехідного періоду від Середньовіччя до епохи Відродження.
5. Розкрийте ідейний зміст твору та особливості його композиції.

Франческо Петрарка

1. Що лягло в основу творчості Франческо Петрарки? Окресліть коло його інтересів.
2. Про що йдеться в поемі автора «Африка»?
3. Втіленням чого стала Лаура у «Книзі пісень» Петрарки? У чому схожість цього образу з образом коханої у Данте? Чим Беатріче і Лаура відрізняються одна від одної?
4. Із скількох частин складається «Книга пісень», охарактеризуйте їх.
5. Скільки сонетів, канцон, балад, секстин і мадригалів у «Книзі пісень»?

Джованні Боккаччо

1. Автором якого жанру є Джованні Боккаччо?
2. Назвіть юнацькі твори письменника. Що стало основою для їх сюжетів?
3. Розкрийте ідейно-художній зміст збірки новел Боккаччо «Декамерон». Що означає назва твору?
4. Звідки письменник брав сюжети для своїх оповідань?
5. Яким є позитивний герой у новелах автора?

Розвиток гуманізму XV–XVI століть

1. Яке місто стає центром гуманістичного руху в кінці XIV–XV століть? Охарактеризуйте дії гуманістів у першій половині XV ст.

2. Що властиве гуманістичному руху другої половини XV ст.? Розкажіть про вплив на літературне життя Флоренції династії Медічів, зокрема Лоренцо Прекрасного. За що він отримав таке прізвисько?

3. Дайте характеристику творчості Лоренцо Медічі. Яка тематика його творів?

4. Назвіть поетів, які входили до літературного гуртка Лоренцо Прекрасного. Що ви знаєте про Анжело Амброджині? Яка проблематика його творів, зокрема драми «Сказання про Орфея»?

5. Кому належать комічні ідилії «Ненчі з Берберино», «Бека з дикомано», «Морганте»? Що є їх головною ідеєю?

6. Яке місто стає новим культурним центром Італії у кінці XV ст.? Хто з видатних культурних діячів того часу заснував перший університет, що став відомим навіть за межами країни?

7. Охарактеризуйте творчість Матео Боярдо. У чому полягає головна ідея його поеми «Закоханий Роланд»?

8. Чому саме поема Людовіко Аріосто «Несамовитий Роланд» стала найбільш вдалим продовженням твору Боярдо? Назвіть три теми, порушені Аріосто у своєму творі. Прокоментуйте в даному контексті значення слова «несамовитий».

Криза гуманізму в літературі XVI століття

1. Коли у соціально-політичному та культурному житті Італії спостерігаються ознаки кризи гуманізму? Що стало причиною феодально-католицької реакції?

2. У якому жанрі італійської літератури XVI ст. відбилася криза гуманістичної культури в умовах феодальної реакції?

3. Хто такий Ніколо Макіавеллі? Що ви знаєте про його життя і творчість? Визначте тему та ідею комедії «Мандрагора».

4. У чому полягає драматургічна реформа в Італії XVI ст.? Коли зазнає розквіту італійська народна імпровізована комедія масок?

Феодално-католицька реакція. Тассо

1. Коли і внаслідок чого відбувається занепад ренесансної культури? Хто став жертвами «святої» інквізиції? Що ви знаєте про літературну діяльність Джордано Бруно, Томмазо Кампанелли, Галілео Галілея?

2. Які факти з біографії Торквато Тассо вам відомі? Які твори він написав у перший період своєї літературної діяльності?

3. Розкрийте ідейно-художній зміст поеми Торквато Тассо «Визволений Єрусалим».

Німецькі народні книги

1. Коли з'явилися перші народні книги у Німеччині? Кому вони були адресовані? Хто став героєм цих лубочних видань?

2. До якого століття належить легенда про Фауста, що вперше була зафіксована в німецькій народній книзі, надрукованій Шписом у Франкфурті-на-Майні?

3. Фауст – це реальна людина чи вигаданий персонаж? Як перекладається його прізвище з німецької? Що втілює образ Фауста в народній книзі та як ставиться до нього автор?

Гуманізм у Нідерландах

1. Чим характеризується суспільно-економічне життя Німеччини другої половини XV–початку XVI ст.? Назвіть передумову виникнення гуманізму в цій країні. Зазначте особливості його розвитку.

2. Що стало початком реформаційного руху в Німеччині? Хто такий Мартін Лютер? Назвіть вождів революційного руху 1524–1525 рр. Як соціальні бурі Реформації позначилися на літературі цього періоду?

3. Чим характеризується бюргерська і народна літератури XVI ст.? Хто їх представники?

4. Що стало передумовою виникнення масової демократичної літератури в Німеччині в добу Відродження? Що стало джерелом сюжетів цих народних книг?

5. Які особливості розвитку гуманізму в Нідерландах.

Еразм Роттердамський

1. Якою зображує свою героїню Глупість Еразм Роттердамський у сатирі «Похвала Глупості»? Хто її супроводжує у житті?

2. Кого і що висміює автор у своєму творі? Прокоментуйте його думку стосовно того, що «християнська віра є ріднею глупості».

3. Як автор ставиться до своєї героїні?

Відродження у Франції. Гурток Маргарити Наваррської

1. Яких рис набуває Відродження у Франції? Що власне французьким письменникам Відродження в порівнянні з ранньосередньовічними авторами?

2. Охарактеризуйте літературну творчість Маргарити Наваррської.

3. Назвіть інших представників літератури гуртка Маргарити Наваррської. Визначте провідні теми та ідеї їх творів.

Франсуа Рабле

1. У яких історичних умовах створювався роман Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель»? Що стало поштовхом до його написання?

2. Як атмосфера гри, створена у романі, допомагає автору висловити свої ідеї?

3. Синтезом яких жанрів є даний твір?

4. Що втілюють у собі герої Грангуз'є, Гаргантюа, Пантагрюель і Панург?

5. Як слід розуміти вислів «*trink*» («пий») оракула божественної пляшки, до якої звертаються герої роману?

Творчість «Плеяди». П'єр де Ронсар М. Монтень

1. Коли в Європі виник рух контрреформації? Як цей процес позначився на літературі даного періоду?

2. Яку назву мав літературний гурток «Плеяда» на початку свого заснування? Хто був його керівником?

3. Чому пізніше він отримав назву «Плеяда»? Хто став його справжнім вождем та ідейним натхненником?

4. Кому належить маніфест «Захист і прославлення французької мови»? Із скількох частин складається цей твір, про що в ньому йдеться?

5. Якою є тематика од і гімнів П'єра де Ронсара? Яка думка стала квінтесенцією його поезії?

6. Розкрийте ідейний зміст збірок дю Белле «Жалі» та «Старожитності Рима».

7. Охарактеризуйте творчість батька французької трагедії Етьєна Жоделя. Визначте його роль у гуртку «Плеяда».

8. Назвіть основну ідею «Дослідів» М. Монтеня. На що спрямований скептицизм автора? Прокоментуйте його зауваження стосовно того, що «король і селянин відрізняються один від одного тільки штанами».

Відродження в Іспанії

1. У чому полягає своєрідність Відродження в Іспанії? Охарактеризуйте іспанську літературу XV–XVII століть.

2. Яка ситуація у країні підштовхнула Сервантеса до написання творів «Дон Кіхот» та «Персилес і Сигізмунда»,

що стали в першому випадку пародією на лицарські романи, а у другому – зразком того, яким повинен бути саме цей роман?

3. Назвіть авторів, які працювали в жанрі пасторального роману? Які провідні ідеї вони відображали у своїх творах?

4. Які проблеми порушувалися у пікарескному (шахрайському) романі XVI ст.?

Мігель де Сервантес

1. Що вам відомо про дитинство та юнацькі роки Мігеля де Сервантеса?

2. Які романи він написав у перший період своєї творчості?

3. Що стало поштовхом до написання роману «Дон Кіхот Ламанчський»?

4. Як з розвитком подій у творі змінюється ставлення автора, а разом з ним і читача, до головного героя?

5. Як альянс Дон Кіхота і Санчо Панси в романі доводить цілісність людської свідомості?

Лопе де Вега

1. Доведіть, що середньовічна система драматургії в Іспанії зазнала значних змін у добу Відродження. У яких умовах виникає нова ренесансна іспанська драма? Хто є її представниками?

2. Охарактеризуйте творчість Хуана дель Енсіни, його сучасника Бартоломе де Торреса Нааро, Лопе де Руди та інших іспанських драматургів початку XVI ст. Які мотиви переважають в їхніх п'єсах?

3. Розкрийте основний зміст поетики Лопе де Веги «Нове мистецтво створювати комедії в наш час».

4. На скільки груп поділяються умовно п'єси Лопе де Веги? Охарактеризуйте кожен з них. Які п'єси до них належать?

5. Назвіть тему та ідею драми Лопе де Веги «Фуенте Овехуна». Як ви розумієте її назву?

6. У чому полягає складність творчості Тірсо де Моліні? Хто стає головним персонажем його п'єси «Севільський бешкетник»?

7. Що характерно для творів Гільєна де Кастро? Які твори належать йому? У чому полягає специфіка його творчості?

Іспанське бароко. Кальдерон

1. Яка концепція світу і людини в мистецтві бароко? Розкрийте походження цього терміна.

2. Охарактеризуйте бароко як літературний напрямок. Яка специфіка його жанрових модифікацій?

3. Що вам відомо про життя Кальдерона? Де і коли він народився, прийняв сан священника, отримав звання придворного драматурга?

4. Скільки п'єс, ауто та інтермедій складають творчий доробок Кальдерона? Які твори становлять суть його драматургії? Як у них відображається філософія життя поета?

5. У чому полягає ідейний зміст п'єси автора «Поклоніння Хресту»? Чи згодні ви з його думкою, що люди – не вільні у своїх вчинках, вони – лише жалюгідні іграшки в руках богів? Як ця п'єса перегукується з античними творами «Іліада» й «Одіссея» Гомера та «Цар Едіп» Софокла?

6. Як ви розумієте ідейно-філософську концепцію п'єси Кальдерона «Життя є сон»? Яким чином у ній розкривається християнська символіка? Чи повинна, на думку автора, людина страждати за життя?

7. Яка тематика п'єс Кальдерона «Саламейський алькальд», «Дама-невидимка» та «Кохання після смерті»?

Джеффрі Чосер. Гуманісти англійського Відродження

1. Що стало передумовою процесу формування англійської нації та створення нової національної культури? Коли в Англії починає формуватися письмова форма англійської літературної мови?

2. Охарактеризуйте англійську літературу XIV ст. Які риси властиві творам її видатному представнику Джеффрі Чосеру?

3. У якій сім'ї народився Чосер? Що вам відомо про його юнацькі та зрілі роки?

4. Що притаманно письменнику в ранній і пізній періоди його творчості? У яких жанрах він працює? Що стає джерелом його натхнення?

5. Розкрийте ідейний зміст поем Чосера «Книга герцогині», «Пташина рада», «Троїл і Кризеїда» та «Легенда про славних жінок».

6. З чого починається дія «Кентерберійських оповідань»? Хто стає головними персонажами твору? Куди і навіщо вирушають люди, що зупинилися на ніч у готелі?

7. У чому полягає своєрідність композиції твору? Скільки оповідань, за задумом автора, спочатку повинно було бути у «Кентерберійських оповіданнях»? Що стало завадою на шляху до реалізації авторської ідеї?

8. Яким чином відбувається Відродження в Англії? Як династія Тюдорів впливає на цей процес? Коли ідеї Відродження в Англії зазнають найбільшого розквіту?

9. Охарактеризуйте творчу діяльність гуртка молодих учених при Оксфордському університеті у кінці XV ст. Назвіть його найвидатніших діячів.

10. Що вам відомо про життя і творчість Томаса Мора? Розкрийте ідейно-художній зміст роману «Утопія». Чому він має саме таку назву?

11. Якого значення набуває літературна діяльність англійського вченого і філософа доби Відродження Френсіса Бекона?

12. Охарактеризуйте творчість Томаса Уайта, Філіпа Сідні та Едмунда Спенсера. Представниками якого жанру в літературі вони є?

13. Чому роман Джона Лілі «Евфуес» набув широкої популярності серед сучасників автора? У чому полягає його основна ідея? Як ви розумієте слово «евфуїзм»?

14. Передайте основний зміст роману Філіпа Сіднея «Аркадія».

15. Хто з англійських письменників XVI ст. продовжував традиції вчено-галантного і пасторального романів? Охарактеризуйте творчість цих авторів.

Розвиток англійської драми до Шекспіра

1. Як відбувався розвиток англійської драми до появи на літературній арені В. Шекспіра? Чому драматичне мистецтво в Англії досягло особливого розквіту в епоху Відродження? Які жанри в першій половині XVI ст. користувалися особливою популярністю?

2. Що ви знаєте про творчість попередника В. Шекспіра Джона Бейля? Назвіть основну тематику його п'єс.

3. Який характер носять інтерлюдії Джона Хейвуда?

4. Що є основою комедії Ніколаса Юделла «Ральф Ройстер Дойстер»?

5. Передайте зміст комедії Джона Стілла «Голка кумасеньки Гертон».

6. Чому Томаса Кіда вважають засновником жанру «кривавої трагедії»?

7. Які особливості творчості попередників В. Шекспіра К. Марло і Р. Гріна та його сучасників і послідовників Б. Джонсона, Т. Гейвуда, Д. Глетчер, Ф. Бомонта та Д. Ферда?

Вільям Шекспір

1. Що являє собою театр на межі XVI–XVII століть?
2. Що вам відомо про життя В. Шекспіра? Чому виникає так зване «шекспірівське питання»? У чому його суть?
3. Яким є образ «смуглявої дами» у сонетах автора?
4. Назвіть твори, які належать до першого періоду його творчості. Визначте їх тематику та ідейно-художній зміст.
5. Що стало об'єктом зображення хронік Шекспіра?
6. Які твори написав автор у другий період своєї творчості? У чому полягає головна ідея трагедії «Гамлет»?
7. Охарактеризуйте третій період художнього добутку драматурга. Які твори з'явилися в цей час? У чому їх своєрідність?

СПИСОК ОBOB'ЯЗKOBИX ДЛЯ ЧИТАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ З КУРСУ

1. *Героїчний епос*. «Пісня про Роланда», «Пісня про мого Сіда», «Пісня про Нібелунгів».
2. *Англосаксонський епос*. «Беовульф».
3. *Ірландський героїчний епос*. «Саги про Кухуліна».
4. *Давньоскандинавська література*. «Едда».
5. *Рицарський роман*. Основні групи романів:
 - Бретонські ле.
 - Цикл романів про Трістана та Ізольду, «Партсфаль», «Окасен і Ніколет».
 - Артуровські романи.
 - Романи про Св. Грааль.
6. *Поезія трубадурів, голіардів (або ватантів), мінезингерів*.
7. *Міська література*. «Роман про Лиса», «Роман про Троянду».
8. *Франсуа Війон*. Лірика. «Малий заповіт», «Великий заповіт».
9. *Данте Аліґ'єрі* «Нове життя», «Божественна комедія».
10. *Петрарка*. Сонети. «На життя Лаури», «На смерть Лаури».
11. *Джованні Боккаччо* «Декамерон».
12. *Еразм Роттердамський* «Похвала Глупості», «Домашні бесіди».
13. *Томас Мор* «Утопія».
14. *Франсуа Рабле* «Гаргантюа і Пантаґрюель». *Михайло Бахтін* «Сміхова культура».

15. *Поезія «Плеяди»*. Дю Белле. П'єр де Ронсар. Мішель Монтень.

16. *Матео Боярдо «Закоханий Роланд»*. Людовіко Аріосто «Несамовитий Роланд».

17. *Ніколо Макіавеллі «Мандрагора»*. Сомерсет Моем «Ніколо Макіавеллі».

18. *Мігель де Сервантес «Дон Кіхот»*.

19. *Джеффри Чосер «Кентерберійські оповідання»*.

20. *Лопе де Вега «Життя і смерть Вамби»*, «Фуенте Овехуна», «Собака на сіні», «Мадридські води», «Валенсіанська вдова», «Дівчина з глечиком», «Раба свого коханого».

21. *Крістофер Марло «Трагічна історія життя й смерті доктора Фауста»*.

22. *В. Шекспір «Гамлет»*, «Макбет», «Король Лір», «Отелло», «Ромео та Джульєтта», «Юлій Цезар», «Зимова казка», «Антоній і Клеопатра», «Річард II», «Річард III», «Генріх IV», «Генріх V», «Дванадцята ніч», «Венеціанський купець», «Приборкування норавливої», «Школа дружин», «Школа чоловіків», «Комедія помилок».

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Загальна характеристика літератури Середньовіччя.
2. Кельтський та ірландський епоси.
3. Німецький епос. «Беовульф».
4. Давньоскандинавська література.
5. Народна література XI–XIII ст.
6. Лірика трубадурів і труверів.
7. Французький героїчний епос.
8. Іспанський героїчний епос.
9. Німецький героїчний епос.
10. Рицарська література. Мінезанг.
11. Рицарський роман.
12. Клерикальна література.
13. Міська та народна літератури XII–XV століть.
Сатира і дидактика.
14. Міська та народна лірика і драма.
15. Творчість Франсуа Війона.
16. Загальна характеристика епохи Відродження. Відродження в Італії (головні періоди, їх характеристики).
17. Данте Аліг'єрі «Божественна комедія».
18. Франческо Петрарка і Джованні Боккаччо.
19. Гуманізм кінця XIV–XV століть. Гурток Лоренцо Медічі. Боярдо й Аріосто.
20. Криза гуманізму в XVI століття. Торквато Тассо.
21. Гуманізм у Німеччині і Нідерландах. Еразм Роттердамський.
22. Відродження у Франції. Гурток Маргарити Наваррської.

23. Творчість Франсуа Рабле. «Гаргантюа і Пантаґрюель».

24. Творчість «Плеяди». Мемуарна література. Мішель Монтень.

25. Відродження в Іспанії. Мігель де Сервантес.

26. Національна іспанська драма. Лопе де Вега та його школа.

27. Передвідродження в Англії. Джеффри Чосер. Загальна характеристика англійського Відродження. Гуманісти (Т. Мор).

28. Лірика, поезія та розвиток роману в XVI столітті.

29. Розвиток англійської драми до та після В. Шекспіра.

30. Творчість В. Шекспіра.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

БІЛЕТ № 1

1. Загальна характеристика епохи Відродження. Відродження в Італії (головні періоди, їх характеристики).
2. Загальна характеристика літератури Середньовіччя.
3. Аналіз художнього твору (на вибір викладача). (Тут і надалі в усіх білетах є це питання).

БІЛЕТ № 2

1. Кельтський та ірландський епоси.
2. Данте Аліг'єрі «Божественна комедія».

БІЛЕТ № 3

1. Німецький епос. «Беовульф».
2. Франческо Петрарка і Джованні Боккаччо.

БІЛЕТ № 4

1. Давньоскандинавська література.
2. Гуманізм кінця XIV–XV століть. Гурток Лоренцо Медічі. Боярдо й Аріосто.

БІЛЕТ № 5

1. Народна література XI–XIII століть.
2. Криза гуманізму в XVI столітті. Торквато Тассо.

БІЛЕТ № 6

1. Лірика трубадурів і труверів.
2. Гуманізм у Німеччині та Нідерландах. Еразм Роттердамський.

БІЛЕТ № 7

1. Французький героїчний епос.
2. Відродження у Франції. Гурток Маргарити Наваррської.

БІЛЕТ № 8

1. Іспанський героїчний епос.
2. Творчість Франсуа Рабле. «Гаргантюа і Пантагрюель».

БІЛЕТ № 9

1. Німецький героїчний епос.
2. Творчість «Плеяди». Мемуарна література. Мішель Монтень.

БІЛЕТ № 10

1. Рицарська література. Мінезанг.
2. Відродження в Іспанії. Мігель де Сервантес.

БІЛЕТ № 11

1. Рицарський роман.
2. Національна іспанська драма. Лопе де Вега та його школа.

БІЛЕТ № 12

1. Клерикальна література.
2. Передвідродження в Англії. Джеффри Чосер. Загальна характеристика англійського Відродження. Гуманісти (Т. Мор).

БІЛЕТ № 13

1. Міська та народна літератури XII–XV століть. Сатира та дидактика.
2. Лірика, поезія та розвиток роману в XVI ст.

БІЛЕТ № 14

1. Міська та народна лірика та драма.
2. Розвиток англійської драми до та після Вільяма Шекспіра.

БІЛЕТ № 15

1. Творчість Франсуа Війона.
2. Творчість Вільяма Шекспіра.

ТЕОРЕТИКО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ МАТЕРІАЛ. СЛОВНИК

- АЛЬБА («*alba*» – з *італ.* «світанок») – пісня про розставання вранці закоханих після таємного побачення.
- АУТО (*ісп.* «*auto*») – драма релігійного характеру в середні віки в Іспанії і Португалії, що ставилася на вулицях і площах.
- БАЛАДА (букв. «танцювальна пісня») – пісня любовного змісту, що так чи інакше пов'язана з весняним обрядом.
- БАРД (*фр.* «*barde*») – 1. Народний поет-співець у стародавніх кельтів. 2. Переносно – поет. Барди розробляли ліричну поезію, пов'язану з музикою.
- ВАГАНТИ (*латин.* «*vagantes*») – бродячі люди.
- ГОЛІАРДИ – 1. Так глузливо називають себе ваганти. Слово походить від імені біблійського язичника Голіафа, якого вбив цар Давид. 2. (*латин.* «*gula*» – «глотка»), крикуни, «любителі попоїсти і випити».
- ГОТИЧНИЙ СТИЛЬ характеризується асиметричними рівновеликими об'ємами споруди, що мають чітку вертикальну спрямованість.
- ГУМАНІСТИ – діячі епохи Ренесансу, що закликали захищати та прославляти особистість від посягання духовної і світської влади на право людини розвивати свої здібності й таланти.
- ДЕБАТИ – пісня, у якій висловлювалася «суперечка Зими і Літа» та яка супроводжувалася обрядовим дійством – спалюванням чучела зими.

- ДРУЇДИ (латин. «*Druidae*») – жерці у стародавніх кельтів, чаклуни, знахарі, які виконували й судові функції.
- ЖОНГЛЕР – народний співак у Франції.
- ЕВФУЇЗМ – квітуча, особливо вишукана мова, у якій надмірно використовуються різноманітні риторичні прийоми – метафори, порівняння, алітерації, асонанси, гра слів.
- ЕСХАТОЛОГІЯ (грец. «останній», «крайній» + «логія») – релігійне вчення про кінцеву долю людства і загробне життя окремої людини.
- ІНТЕРЛЮДІЯ – п'єса комічного змісту в Англії.
- ІНТЕРМЕДІЯ (латин. «*intermedius*» – «проміжний», «середній») – невеличка п'єса переважно гумористичного характеру, яку виконують між актами спектаклю.
- КЛЕРИКАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА (латин. «*clericalis*» – «церковний») – життя святих, життя місіонерів, есхатологічні сказання, церковна драма та ін.
- КОНСОНА / КОНЦОНА («*canzone*» – з італ. «пісня про кохання») – ліричний жанр середньовічної поезії трубадурів.
- КОНТАМІНАЦІЯ СЮЖЕТІВ – виникнення одного сюжету шляхом змішання інших.
- КОНТРРЕФОРМАЦІЯ (від «контр» і «реформація») – церковно-політичний рух у Західній Європі XVI–XVII ст. на чолі з папством проти реформації за збереження і зміцнення феодальних відносин та панівного становища католицької церкви.
- КУРТУАЗНИЙ («*cour*» – з фр. «двір») – придворний, ідеальний, піднесений, витончений.
- ЛІТУРГІЙНА ДРАМА – вистава на біблійну тематику, що проводиться у храмі.
- МЕЙСТЕРЗИНГЕРИ – професійні співаки з міських жителів-бюргерів, що, на противагу поетам-лицарям, яких називають «панамі», іменують себе «майстрами».
- МІНЕЗІНГЕР («*minesang*» – з нім. «пісня про кохання») – автор рицарської лірики.

- МІРАКЛЬ («*miracle*» – «диво») – драма із щасливим закінченням: небесні сили втручалися у долю грішника і рятували його.

- МІСТЕРІЯ («*mysterium*» – «таїнство») – вистава, що розігрувалася на міській площі. Це могла бути дія про гріхопадіння Адама і Єви чи зображення хресного шляху Ісуса Христа.

- МОРАЛІТЕ – п'єса моралізаторського характеру, що з'явилася у Франції в XV ст., в Англії у XVI ст. Алєгоризм і дидактичність є основними рисами цього жанру.

- НАПВЛІТУРГІЙНА ДРАМА – вистава релігійного змісту, що відбувається на паперті.

- НОВЕЛА (*італ.* «*novella*», букв. «новина») – коротке оповідання, найчастіше з оригінальною, несподіваною кінцівкою.

- РОМАН (*фр.* «*roman*» – «романтичний») – жанр художньої літератури, великий, складний за будовою, епічний, прозовий (рідше віршований) твір, у якому широко описані життєві події певної епохи, багатогранно й у розвитку змальовані персонажі.

- РУНИ (*нім.* «*Runen*», з давньосканд. «*run*» – «таємниця») – знаки давньогерманського письма. Рунічні написи відомі з II ст. до пізнього Середньовіччя.

- РЕВЕРДІ (букв. «зазелення») – пісня, у якій оспівується оновлення природи, молода зелень, квіти, спів пташок та іноді на фоні цього – любовні зустрічі.

- ПАСТОРЕЛА («*pastoralis*» – з латин. «пастушачий») – вірш, у якому лицар на лоні природи зустрічає пастушку і починає до неї залицятися.

- ПАСТУРЕЛЬ – пісня, у якій зображувалися просте життя і почуття пастухів та пастушок на лоні природи.

- ПІКАРЕСКИЙ / ШАХРАЙСКИЙ РОМАН (*ісп.* «*pi'caro*» – «шахрай») – твір, у якому головними героями виступають дрібні аферисти, шулери, шахраї та інші декласовані типи суспільства.

- ПРИСПИВИ – уривки давніх народних пісень, зразки найпізнішої рицарської лірики, яким притаманна простодушна безпосередність тону і образів.

- РЕФОРМАЦІЯ (латин. *«reformatio»* – *«перетворення», «поліпшення»*) – суспільно-політичний та ідеологічний рух у країнах Західної і Центральної Європи в XVI ст., що набув форми боротьби проти католицької церкви.

- РОМАНСЬКИЙ СТИЛЬ характеризується масивністю і простотою форм, склепистими й арочними конструкціями, лаконічністю скульптурних прикрас.

- СІРВЕНТА – вірш на будь-яку політичну, рідше – суто особисту тему, звичайно полемічного характеру.

- СОТІ' (*«sotie»* – *«дурощі»*) – невеличкі, почасти імпровізовані, гострокомічні п'єски політичного характеру.

- ТЕНСОНА – спір між двома поетами на будь-яку моральну, літературну та подібну тему, де кожний виказує свою репліку, як у живому діалозі.

- ТРУБАДУР (*«trobar»* – з *фр. «знаходити»*) – куртуазний поет, вірш якого вирізняється причудливим римуванням.

- ТРУВЕР (*«truverer»* – з *фр. «придумувати», «шукати»*) – автор рицарських романів, що вигадує цікаві казки про безкінечні пригоди лицарів.

- ФАБЛІО (*Франція*) – короткі гумористичні оповідання, віршовані чи прозаїчні, у яких розповідається про шахраїв. Ці оповідання були доволі популярними серед міських жителів.

- ФАРС (*«farce»* – з *фр. «начинка»*) – комічна виставка, у якій зображуються невірні дружини, мнимі сліпі, що просять подаяння, пройдисвіти – адвокати, скупі старі та закохані донжуани. За характером та ідейною спрямованістю фарси подібні до фабліо і «Роману про Лиса». Тут ми знаходимо зображення буденних сторін життя: спритність, хитрість у справах інколи прославляються, інколи стають

об'єктом сатири. Фарси оперують не індивідуальними характеристиками, а готовими типами-масками.

- **ФАСТНАГТШПИЛІ** (нім. «*Fastnacht*» – «масниця») – німецькі фарси, комічні сценки побутового характеру. Їх походження пов'язане з народною обрядовою грою, з процесіями ряджених, що ходили на масницю з будинку в будинок з короткими римованими привітаннями або комічними інсценуваннями.

- **ФІЛІД** – віщун, законознавець, знавець генеалогій найголовніших родів, давніх вірувань і переказів.

- **ХУГЛІАР** – народний співак в Іспанії.

- **ШАНСОН ДЕ ЖЕСТ** («*chansons de geste*») – пісні про діяння.

- **ШВАНКИ** (Німеччина) – короткі гумористичні оповідання, віршовані чи прозаїчні, у яких розповідається про шахраїв. Ці оповідання були доволі популярними серед міських жителів.

- **ШПІЛЬМАН** – народний співак у Німеччині.

- **ШПРУГ** – моральний вислів, дидактичний жанр, що має народне коріння і який зберігся переважно в репертуарі мандруючих співаків-професіоналів нерицарського походження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Архітектура та образотворче мистецтво німецького Середньовіччя. *Всесвітня література і культура в навчальних закладах України*. Київ, 2004. № 7. С. 6–7.

2. Бедзір Н. П., Демчик М. І. Історія зарубіжної літератури. Середні віки. Відродження : навч.-метод. посіб. Ужгород, 2023.

3. Безруков А. В. Історія зарубіжної літератури: від античності до початку XIX століття : навч. посіб. для студентів філол. спец. ЗВО. Дніпро : ФОП Касян-Шаинский, 2021. 165 с.

4. Білоус П. Образ «книжкового мудреця» у літературі Київської Русі. *Медієвістика* : зб. наук. статей / Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України ; Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова ; відпов. ред. О. Мишанич. Одеса : АстроПринт, 2002. Вип. 3. С. 42–47.

5. Блок М. Феодальне суспільство. Київ, 2002.

6. Боговін О. В. Історія зарубіжної літератури Середніх віків та Відродження : навч.-метод. посіб. для студентів. Бердянськ : Ткачук О. В. [вид], 2015. 243 с.

7. Гадамер Г.-Г. Істина і метод / пер. з нім. Київ : Юніверс, 2000. Т. 1. : Основи філософської герменевтики. 464 с.

8. Давиденко Г. Й. Історія західноєвропейської літератури раннього та зрілого Середньовіччя. Суми : Університетська книга, 2006. 261 с.

9. Давиденко Г. Й., Акуленко В. Л. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження : навч.

посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової л-ри. 2007. 248 с.

10. Дейвід Н. Європа : Історія / пер. з англ. П. Тарашук, О. Коваленко. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с.

11. Дюбі Ж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980–1420 років. Київ, 2003.

12. Євілевич Н. М. «Темні століття» чи «золота середина»? Урок-подорож в добу Середньовіччя. 9 клас. *Зарубіжна література в школах України*. Київ, 2005. № 6. С. 46–49.

13. Жданович О. Аріанство в епоху Константина Великого. Київ : Інститут історії України НАН України, 2009. 222 с.

14. Зарубіжна література. Шпори. URL: stud file.net.

15. Зарубіжна література : курс лекцій / уклад. Г. П. Калантаєвська. Суми : Сумський державний університет, 2017. 234 с.

16. Ісаєва О. О. Організація та розвиток читацької діяльності школярів при вивченні зарубіжної літератури : посіб. для вчителя. Київ, 2000.

17. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упоряд. М. О. Рудь : навч. посіб. Київ, 2005.

18. Історія зарубіжної літератури Середніх віків та Відродження : навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ за напрямом підгот. 6.020303 «Філологія» / О. В. Боговін ; Бердян. держ. пед. ун-т, Ін-т філології та соц. комунікацій. Бердянськ (Запоріж. обл.) : Ткачук О. В., 2015. 243 с. : табл., портр. – Бібліогр. : с. 230 (14 назв) та в тексті.

19. Кирилюк З. В. Література Середньовіччя : посіб. для вчителя. Харків : Веста : Видавництво «Ранок», 2003. 176 с.

20. Ковбасенко Ю. І. Література Середньовіччя : посіб. для учителів і студентів. Київ, 2014.

21. Кодоб'янська Н. М., Удовиченко Л. М. Зарубіжна література. Рівень стандарту : підруч. для 10 класу закладів

загальної середньої освіти. Харків : Тов. «Сиция», 2018. 256 с.

22. Ковбасенко Ю. І. Доба Середньовіччя. Київ, 2009.

23. Козлик І. В. Світова література доби Середньовіччя та епохи Відродження. «Картина світу». Естетика. Поетика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Івано-Франківськ : Симфонія Форте, 2011. 343 с. Бібліогр. : с. 237–291.

24. Козлик І. В. Філософська лірика в літературах світу доби Античності та періоду європейського Раннього середньовіччя. *Теоретичне вивчення філософської лірики і актуальні проблеми сучасного літературознавства* : монографія. Івано-Франківськ : Поліскан ; Гостинець, 2007. С. 493–524.

25. Кузовков В. В., Горбенко К. В. Історія середніх віків : навч.-метод. посіб. для студентів закладів вищої освіти. Миколаїв : Іліон, 2020. 247 с.

26. Крижанівська О. О., Крижанівський О. П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. Київ, 2006.

27. Курціус Е. Р. Європейська література і латинське середньовіччя / пер. з нім. А. Онишко. Львів : Літопис, 2007. 752 с.

28. Ле Гофф Ж. Середньовічна уява / пер. з фр. Я. Кравця. Львів : Літопис, 2007. 350 с.

29. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. Львів, 1994.

30. Лосев І. В. Історія і теорія світової культури: Європейський контекст. Київ, 2002.

31. Лінч Д. Г. Середньовічна церква. Коротка історія / пер. з англ. В. Шовкова. Київ : Основи, 1994. 492 с.

32. Література західноєвропейського середньовіччя / за ред. Н. О. Висоцької. Вінниця : Нова книга, 2003. 464 с. С. 6–20.

33. Матях В. М. Медієвістика в Україні друга половина ХІХ – початок ХХ століття: криза чи прогрес? Київ : Інститут історії України НАН України, 1996. 58 с.

34. Міляновська Н. Р. Зарубіжна література : підруч. для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль : Астон, 2016. 318 с.

35. Наливайко Д. С. Культурно-історичні спільноти й міжнаціональний літературний процес (на матеріалі літератури Середньовіччя). *Теорія літератури й компаративістики*. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. С. 38–64.

36. Насмінчук Г. Й. Зарубіжна література ранніх епох : Античність, Середньовіччя, Відродження : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Рута, 2013. 211 с.

37. Огуй О. Д. Принцип становлення німецької літератури середньовіччя: подолання кризових етапів через нові жанри [Архівовано 27 серпня 2016 р. у Wayback Machine]. *Питання літературознавства*. 2013. № 88. С. 173–188.

38. Острогорський Г. Історія Візантії / пер. з нім. А. Онишко. 3-є вид., доп. Львів : Літопис, 2002. 608 с.

39. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. Київ, 1996.

40. Пилип'юк О. М. Зародження літературознавства Схід – Захід. Івано-Франківськ : Гостинець, 2002. Ч. I. Схід. С. 59–141.

41. Пилип'юк О. М. Зародження літературознавства Схід – Захід. – Івано-Франківськ : видавець І. Я. Третяк, 2009. Ч. II. Захід. С. 106–211.

42. Поліщук В. Б. Історія зарубіжної літератури. Античність. Середні віки. Відродження : навч.-метод. посіб. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 156 с.

43. Рогозинський В. В. Барви французької середньовічної літератури ; Архітектурні шедеври Середньовіччя. *Всесвітня література і культура в навчальних закладах України*. Київ, 2004. № 2. С. 2–4, 13–15.

44. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу : підруч. Київ : Либідь, 2002. 736 с.

45. Середньовічна література. *Лексикон загального та порівняльного літературознавства* / голова ред. А. Волков. Чернівці : Золоті литаври, 2001. С. 518. 634 с.

46. Соседко Н. В. Презентація на тему «Література середньовічної Європи : основні тенденції та жанрово-тематичне розмаїття». URL: naurok.com.ua.

47. Султанов Ю. І. Античність і християнство як основні джерела європейської культури і літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. Київ, 2000. № 4. С. 50–54.

48. Татаркевич В. Історія шести понять: Мистецтво. Прекрасне. Форма. Творчість. Відтворництво. Естетичне переживання / пер. з пол. В. Корнієнка. Київ : Юніверс, 2001. 368 с.

49. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії / пер. з англ. У 2 т. Київ, 1995.

50. Українська та зарубіжна культура. Київ, 2000.

51. Фюман Ф. Пісня про Нібелунгів у позовом переказі / пер. з нім. М. Настеки ; Вступ. ст. «Героїчний епос німецького народу» Н. Мотузкою. Київ : «Веселка», 1989. 160 с.

52. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література від античності до початку XIX століття : історично-естетичний нарис. Київ : Академія, 2004. 360 с.

53. Шалагінов Б. Література середніх віків у Західній Європі. *Всесвітня література і культура в навчальних закладах України*. Київ, 2003. № 5. С. 47–53.

54. Шалагінов Б. Німецька література X–XIII століття. *Вікно у світ*. Зарубіжна література : наукові дослідження, історія, методика викладання. Київ, 1999. № 1 (4). С. 8–22.

55. Шалагінов Б. Б. Середньовічна містерія. *Всесвітня література і культура в навчальних закладах України*. Київ, 2005. № 1. С. 34–36.

56. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література : від античності до початку XIX ст. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2013. 368 с.

57. Шаповалова М. С., Рубанова Г. Л., Моторний В. А. Історія зарубіжної літератури. Львів : Світ, 1993. 311 с.

58. Шаповалова М. С., Рубанова Г. Л., Моторний В. А. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження. Львів, 1982.

59. Шульга О. І. Візантія та Західна Європа і християнська музика, і театральні дійства. *Всесвітня література і культура в навчальних закладах України*. Київ, 2005. № 1. С. 150–221.

60. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література від античності до початку XIX століття. Київ : Академія, 2004. 360 с.

61. Шкаруба Л. М., Шошура С. М. Середньовіччя: століття темряви чи світла? *Зарубіжна література в школах України*. Київ, 2006. № 7–8. С. 85–88. № 9. С. 55–62.

62. Яременко Н. В. Історія зарубіжної літератури. Епоха Середніх віків та Відродження : навч. посіб. Кривий Ріг, 2012. 184 с.

Додаткова

1. Алексєєнко О., Жлуктенко Н. Світ, що грає комедію. Шекспір В. Комедії і трагікомедії / пер. з англ. Харків : Фоліо, 2008. С. 3–22.

2. Барка В. Пророцтво поета. *Данте Аліг'єрі*. Боже-ственна Комедія : Рай / Данте Аліг'єрі ; пер., упоряд., автор передм. М. Стріха. Львів : Астролябія, 2015. С. 341–357.

3. Бершадська Н. Сонети Шекспіра та їх переклади. *Зарубіжна література*. 2001. № 39 (247). С. 2–7.

4. Борхес Х. Л. Прихована магія «Дон Кіхота». *Борхес Х. Л. Алеф*: Прозові твори ; пер. з ісп. Харків : Фоліо, 2008. С. 403–406.

5. *Всесвітня література в школах України* : науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України. Київ : Педагогічна преса.

6. Вороніна Л. Сонети Петрарки і Шекспіра. *Зарубіжна література*. 2004. № 41. С. 21.

7. Габлевич М. Світло Шекспірівського храму : Статті. Переклади. Дрогобич : Коло, 2016.

8. Гончарук Т. Поняття про «вічний образ». Зображення подвигів Дон Кіхота. *Зарубіжна література*. 2005. № 40. С. 13.

9. Гейман Н. Скандинавська міфологія. Київ : Країна Мрій, 2017.

10. Єйтс Вільям Батлер. Кельтські сутінки / пер. з англ. Олена О'Лір. Львів : Видавництво «Астролябія», 2023. 224 с.

11. Зарубіжна література в школі : науково-методичний журнал. Харків : Основа.

12. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2-х т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2005.

13. Література! Мандрівка світом книжок / Катерина Маренгольц, Дон Парізі. Харків : Вівальді, 2018. 192 с.

14. Павличко Д. В. Філософія життя та любові у трактатах і сочетанні. *Відродження*. 1994. № 4. С. 49–54.

15. Перепада А. На маргінесах книг, на маргінесах життя. Київ : Дух і Література, 2005. Кн. 1. С. 7–10.

16. Пронкевич О. Лопе де Вега та його славнозвісні п'єси / Олександр Пронкевич. *Вега Л. де Собака на сні* : п'єси / Лопе де Вега ; пер. Микола Лукаш. Харків : Фоліо, 2017. С. 3–20.

17. Франко І. Данте Аліг'єрі. Характеристика середніх віків. Життя поета і вибір із його поезії. *Франко І. Зібрання творів* : у 50 т. Т. 12. Київ : Наукова думка, 1978. С. 7–231.

18. Франко І. Дантова друга любов. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Т. 12. Київ : Наукова думка, 1976. Т. 4. С. 167–170.

19. Франко І. Передумови до вид. В. Шекспіра (до драматичних творів: «Гамлет», «Приборкана гоструха», «Макбет», «Коріолан», «Юлій Цезар»). *Франко І. Я. Зібрання творів* : у 50 т. Київ : Наукова думка, 1980. Т. 32. С. 156–206.

20. Всесвіт : фаховий журнал світової літератури. Київ : Видавничий дім «Всесвіт». URL: <http://vsesvit-journal.com>.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Сайт УжНУ. URL: <http://www.uzhnu.edu.ua/>.
2. Репозитарій УжНУ. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui>.
3. Наукова бібліотека УжНУ. URL: <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/#myCarousel>.
4. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. URL: <http://ae-lib.org.ua/>.
5. Література доби Середньовіччя. URL: http://www.aelib.org.ua/lit_medieval.htm.
6. Український шекспірівський портал. URL: <http://shakespeare.zp.ua/>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Трактат Андрія Капелана «Про кохання» як «підручник» куртуазної поведінки

Рукописи називають автора трактату «Про кохання» «Андрієм, капеланом короля Французького» ... Трактат написаний близько 1184–1186 рр. Наслідуючи Овідія, він складається з трьох книжок – як завоювати кохання, як зберегти кохання (це аналогія до плану «Науки кохання») та як уникнути кохання (це аналогія «Лікам від кохання») ... Історико-культурна цінність трактату Андрія величезна. Етику куртуазного кохання, яку ми відновлюємо, зокрема, з поезії трубадурів, – у систематичному вигляді викладено лише в цьому латинському творі придворного клірика. Овідій дає йому лише план, щодо змісту, який викладається за цим планом, він цілком належить середньовіччю. Для Овідія любовний побут був притулком від розпорядку суспільства з його офіційно визнаними цінностями, який тиснув на нього; для Андрія любовний побут – це найважливіший засіб організації рицарського суспільства та досягнення визнаних у ньому цінностей: любовне служіння розкриває рицарські звичаї, спонукає людей до славетних подвигів тощо. Для Овідія чарівність кохання в його стихійності та непередбачуваності, для Андрія – у стрункій схематичності та догматичності. Зрозуміло, це кохання, яке прославляє Андрій, – лише позашлюбне: тільки воно слугує становим виразом куртуазної «ввічливості», тоді як

кохання подружнє або кохання чуттєве для Андрія та його читачів байдужі, оскільки обидва позастанові та понадстанові. Розбіжність між цією світською мораллю рицарства та християнською мораллю кліру не турбує Андрія ... Від уславлення любові у двох перших книжках він спокійно переходить до такого ж систематичного каталогу жіночих вад у третій книзі: з точки зору земної та рицарської жінка заслуговує на всіляку шану, а з точки зору вищої та понадстанової вона заслуговує на всіляку зневагу, і ці два ідеологічні пласти лежать у свідомості Андрія поруч, не змішуючись ...

(Гаспаров, М. Л. Любовный учебник и любовный письменник / М. Л. Гаспаров // Жизнеописания трубадуров. Жан де Нострдам. Жизнеописания древних и наиславнейших провансальских пиитов, во времена графов прованских процветших. – М. : Наука, 1993. – С. 571–572).

Андрій Капелан. Про кохання. (уривки)

... Отже, насамперед належить розглянути, що таке кохання, і звідки його назва, і яка його дія, і між ким може бути кохання, та як досягається кохання, зберігається, збільшується, зменшується, закінчується, та про знаки взаємного кохання, та що робити одному з коханців, якщо інший порушив вірність.

1.1. Що таке кохання

Кохання – це певна вроджена пристрасть, що виникає від споглядання та надмірних міркувань про красу іншої статі, під впливом якої людина понад усе прагне досягти обіймів іншої людини і в тих обіймах за взаємним бажанням здійснити все, що постановило кохання.

Що кохання є пристрасть, тобто страждання, можна бачити наочно: бо доки не врівноважиться кохання обох закоханих, нема муки сильнішої за вічну тривогу закоханого

не досягти бажаного кохання і дарма втратити плоди трудів своїх ...

Але й коли потім звершиться любов між обома закоханими, не меншими стають побоювання закоханих: бо кожний боїться, щоб отримане його зусиллями не втратилося зусиллям іншого, а це набагато тяжче, аніж побачити, що його праця безплідна, а надія виявилася марною: важче втратити знайдене, аніж обманутися в бажаному. Він і образити свою любов боїться, і так багато чого він боїться, що й не перекажеш ...

1.2. Між ким може бути кохання

Насамперед про кохання слід зазначити, що дано йому бути лише між особами різної статі: між двома чоловіками або двома жінками кохання собі місця не має, бо гадаю, що дві особи тієї самої статі аж ніяк не прилаштовані до любовної взаємності та до природних любовних дій; а в чому природи відмовляє, того й кохання соромиться ...

1.3. Яка є дія кохання

Дія кохання полягає в тому, що справжній закоханий не піддається іржі скнарості, що кохання навіть грубу людину та невігласа змушує блищати красою, навіть низькородному дарує шляхетність норову, навіть зарозумілого благодіє смиренням, і будь-яке служіння коїться закоханим з великим благочинням. О, яке гідне подиву кохання, що осяює людей стількома чеснотами, що навчає кожного мати досить благих норовів! ...

1.6. Скільки та які є засоби досягти кохання

... Деякі кажуть, що для досягнення кохання є п'ять способів, а саме, краса зовнішності, доброта норову, велика красномовність, багатий статок та швидка готовність до всього, що повелівають. Але на нашу думку, лише перші три

способи належать до досягнення кохання, щодо двох останніх, їх слід цілком відкинути від його престолу, як покажуть тобі мої подальші настанови ...

2.8. Про правила кохання

1. Шлюб не є причиною для відмови у коханні.
2. Хто не ревнує, той і не любить.
3. Подвійним коханням ніхто зобов'язаний бути не може.
4. Кохання, як всім відомо, завжди або зростає, або зменшується.

-
13. Розголошене кохання рідко буває довготривале.
 14. Легким досягненням кохання буває знецінене, важким – набуває ціни.
-

17. Нове кохання проганяє старе.
 18. Лише звитяга робить будь-кого гідним кохання.
 19. Якщо кохання слабшає, воно швидко гине та рідко відроджується.
-

23. Кого мучать любовні помисли, той мало спить та мало їсть.

24. Будь-яке діяння закоханого спрямоване до думки про кохану.

(Капеллан Андрей. «О любви» / Андрей Капеллан // Жизнеописания трубадуров. Жан де Нострдам. Жизнеописания древних й наиславнейших провансальских пиитов, во времена графов прованских процветших. – М. : Наука, 1993. – С. 383–401).

Рицарський ідеал Середньовіччя

Усюди, де рицарський ідеал сповідували у найчистішому вигляді, особливий наголос робили на його аскетичному елементі. У період розквіту він природно поєднувався з ідеалом чернецтва – у духовних рицарських орденах часів хрестових походів. Але мірою того, як дійсність знову і знову викривала його в неправді, він усе більш переміщався в царину фантазії, щоб зберегти там риси шляхетної аскези, які рідко бували помітні в реальному житті. Мандрівний лицар, подібно до тамплієра, вільний від земних уз і бідний ...

Зв'язок рицарського ідеалу з високими цінностями релігійної свідомості – жалем, справедливістю, вірністю – жодним чином не є чимось штучним і поверховим. Але не цей зв'язок сприяє перетворенню рицарства на якусь прекрасну форму, на тип життя. І навіть безпосереднє укорінення рицарства у військовій мужності не змогло б його підняти до такого ступеня, якби жіноча любов не була тим палаючим жаром, що вносив живе тепло в цю складну єдність почуттів та ідеї.

Глибокі риси аскетичності, мужньої самопожертви, властиві рицарському ідеалу, головним чином пов'язані з еротичною основою цього підходу до життя і, можливо, є всього-навсього моральною заміною незадоволеного бажання. Звичайно, любовне бажання знаходить форму і стиль не тільки в літературі й образотворчому мистецтві. Потреба додати любові шляхетних рис форми і стилю знаходить широкі можливості для їх реалізації у самому житті: у придворному етикеті, у світських іграх і розвагах, у жартах і військових вправах. Тут також любов постійно сублімується і романтизується: життя наслідує в цьому літературу, але й остання зрештою черпає усе з життя. Рицарський аспект любові все-таки у своїй основі виникає не в літературі,

а в житті, в основу якого закладено заданий мотив лицаря і його дами серця.

Лицар і його дама серця – це первинний і незмінний романтичний мотив, що виникає і виникатиме завжди й усюди. Це найбезпосередніший перехід чуттєвого потягу в моральну чи майже моральну самовідданість, що природно випливає з необхідності за присутності своєї дами виявляти мужність, піддаватися небезпеці, демонструвати силу, терпіти страждання – честолюбство, знайоме кожному шістнадцятирічному юнакові. Прояв і задоволення бажання, що здаються недосяжними, замінюються подвигом в ім'я любові. І тим самим смерть негайно ж стає альтернативою такого задоволення, забезпечуючи, так би мовити, звільнення обох сторін.

Томлива мрія про подвиг в ім'я любові, що переповнює серце і сп'янює, росте і поширюється рясною порослю. Первісна проста тема незабаром уже починає піддаватися ретельній розробці – внаслідок духовної потреби в усе новому і новому її втіленні. Та й сама пристрасть додає більш сильних барв цим мріям з їх любовними стражданнями і зрадами. Подвиг має полягати у звільненні дами від жахливої небезпеки, що загрожує їй. Так до первісного мотиву додається стимул ще більш дієвий. Спочатку справа обмежується основним персонажем, героєм, що жадає перетерпіти страждання заради своєї дами; але незабаром уже це сполучається з бажанням визволити з лиха жертву страждання. А може, у своїй основі такий порятунок завжди зводиться до охорони дівочої цнотливості, до захисту від стороннього зазіхання, для того щоб залишити за собою врятований трофей? У всякому випадку, із усього цього виникає чудовий мотив, що поєднує рицарство та еротичу: юний герой, що рятує безневинну діву. Супротивником його може бути якийсь щиросердий дракон, але сексуальний елемент і тут безпосередньо присутній.

Звільнення діви – найбільш первинний і романтичний мотив, що не втрачає своєї свіжості. У літературі через занадто часте повторення цього мотиву якийсь час його уникають, зате він постійно з'являється в нових обладунках – скажімо, у романтичній атмосфері ковбойських фільмів.

Важко встановити, якою мірою в цьому уявленні про героя-коханця виявляється чоловічий і якою мірою – жіночий погляд на любов. Чи був образ залицяльника і чи було це тим, до чого прагнув чоловік, чи ж саме бажання жінки знаходило тут своє втілення? Очевидно, усе-таки перше. Взагалі при зображенні любові переважають винятково чоловічі погляди, у всякому випадку аж до новітніх часів. Погляд жінки на любов залишається усе ще неясним і прихованим, це набагато інтимніша і глибша таємниця. Жіноча любов не має потреби в романтичній сублимації, в піднесенні до рівня романтичного героїзму, тому що за своїм характером жінка невіддільна від материнства, любов її вже піднесена сама по собі, і тут немає необхідності вдаватися до мрій про відвагу і жертовність – всупереч себелюбності й еротиці. У літературі погляд жінки на любов здебільшого відсутній не тільки тому, що творцями цієї літератури були чоловіки, але також і тому, що для жінки сприйняття любові через літературу є набагато меншою необхідністю, ніж для чоловіка.

Образ шляхетного лицаря, що страждає заради своєї коханої, – насамперед суто чоловіче уявлення про те, яким чоловік хоче сам себе бачити. Мрію про себе як про визволителя він переживає ще більш напружено, якщо виступає інкогніто і стає відомим лише після здійснення подвигу. У цій таємничості безперечно ховається також романтичний мотив, обумовлений жіночими уявленнями про любов. В апофеозі сили і мужності, уособлених у вигляді вершника, що летить на коні, потреба жінки в шануванні сили зливається з гордістю і фізичними якостями чоловіка.

Суспільство епохи Середньовіччя з юнацькою ненаситністю культивувало ці примітивно-романтичні мотиви. Важливе місце в Середньовіччі приділялося турнірам, які характеризуються як драматичним, так і яскраво вираженим еротичним змістом. Спорт у всі часи містить у собі драматичний і еротичний елементи: змагання з веслування і футбольні змагання наших днів мають значно більше емоційне забарвлення середньовічних турнірів, ніж це усвідомлюють і самі спортсмени, і глядачі. Але якщо сучасний спорт повернувся до природної, майже грецької, простоти, середньовічний, і у всякому разі пізньосередньовічний турнір – це спорт, перевантажений прикрасами, обтяжений важким декором, де драматичний і романтичний елементи підкреслюються настільки явно, що він безпосередньо виконує функцію драми.

Час пізнього Середньовіччя – один з тих завершальних періодів, коли культурне життя вищих прошарків суспільства майже цілком зводиться до світських забав. Дійсність сповнена пристрастей, важка і жорстока; її зводять до прекрасної мрії про рицарський ідеал, і життя будується, як гра. У гру вступають в образі Ланселота; це грандіозний самообман, але його болісна неправдоподібність пом'якшується тим, що і проблеск насмішки дозволяє позбутися власної неправди. В усій рицарській культурі XV сторіччя панує хитка рівновага між легким глузуванням і сентиментальною серйозністю. Яскраво виражений еротичний характер турніру вимагав кривавої шаленості. За своїми мотивами турнір найбільше нагадує змагання з давньоіндійського епосу: центральним мотивом Магабграти також є битва за жінку.

(Хейзинга Й. Осень середньовіччя / Й. Хейзинга. – М. : Наука, 1988. – С. 81–89).

Навчальне видання

ДАНИЛЬЧУК Ольга Михайлівна

**ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.
СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І ДОБА ВІДРОДЖЕННЯ**

Методичні вказівки

Комп'ютерна правка й коректура *О. Г. Костенко*

Комп'ютерне верстання *Ю. С. Семенченко*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 4,53. Вид. № 32. Зам. № 1506-52.

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54007

E-mail : publishing@nuos.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6402 від 19.09.2018 р.